

*Conventions on Cultural Heritage
Konventat për trashëgiminë kulturore
Konvencije o kulturnom nasleđu*

CONVENTIONS FOR THE PROTECTION OF THE ARCHITECTURAL HERITAGE OF EUROPE

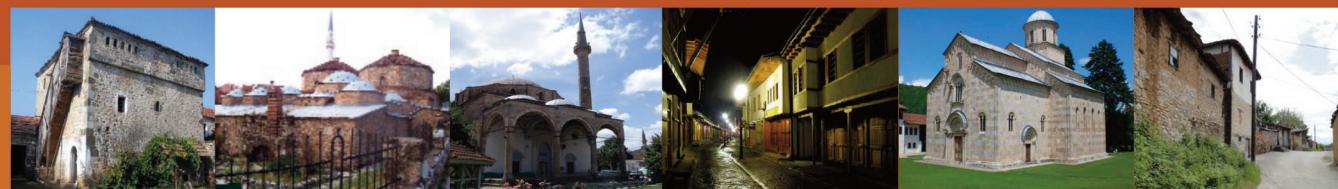
Granada, 3 October 1985

KONVENTAT PËR MBROJTJEN E TRASHËGIMISË ARKITEKTURORE TË EVROPËS

Granada, 3 tetor 1985

KONVENCIJA O ZAŠTITI EVROPKOG ARHITEKTONSKOG BLAGA

Granada, 3 oktobar 1985

CONVENTION FOR THE PROTECTION OF THE ARCHITECTURAL HERITAGE OF EUROPE
Granada, 3 October 1985

KONEVNTA PËR MBROJTJEN E TRASHËGIMISË ARKITEKTURORE TË EVROPËS
Granada, 3 tetor 1985

KONVENCIJA O ZAŠTITI EVROPSKOG ARHITEKTONSKOG BLAGA
Granada, 3 oktobar 1985

Prishtinë/Priština, June 2010

CONTENTS - PËRMBAJTJA - SADRŽAJ

Foreword / Parathënie / Predgovor

Convention on the Protection of the Architectural Heritage of Europe 13

Explanatory report – Granada Convention 21

Konventa për mbrojtjen e trashëgimisë Arkitekturore të Evropës 33

Raport sinqerues - Konventa e Granadës 41

Konvencija o zaštiti evropskog arhitektonskog blaga 53

Obrazloženje uz Konvenciju o zaštiti evropskog arhitektonskog blaga – Konvencija iz Granade 59

Foreword

The Convention for the Protection of the Architectural Heritage of Europe, was adopted on 3 October 1985 in Granada (Spain) and came into force on 1 December 1987. It is one of the basic instruments at an international level for the harmonisation of the regulations on conservation, development and the integration of architectural heritage in European countries.

In order to foster the development of policies for the protection of cultural heritage in Kosovo¹, the Convention was translated in Albanian and Serbian² in the framework of the activities of the European Union and Council of Europe Joint Programme – Support to the Promotion of Cultural Diversity in Kosovo (PCDK).

The Explanatory report on the Granada Convention, prepared by the committee of experts under the authority of the Council of Europe Steering Committee for Urban Policies and Architectural Heritage, was also translated into Albanian and Serbian.³

The PCDK team

---

¹ "All references to Kosovo, whether territory, institutions or population, in this text shall be understood in the full compliance with the United Nations Security Council Resolution 1244 and without prejudice to the status of Kosovo"

² The Albanian version of the Convention in this publication is an unofficial translation. The Serbian version was published in: Službeni list SFRJ - Međunarodni ugovori br. 4/91. These two translations are presented only for information.

³ Both translations of the Explanatory Report are unofficial and are presented for information only.

Parathenie

Konventa për Mbrojtjen e Trashëgimisë Arkitekturale të Evropës u miratua më 3 tetor 1985 në Granadë (Spanjë) dhe hyri në fuqi më 1 dhjetor 1987. Është një nga dokumentet ligjore në nivel ndërkombëtar për harmonizim të rregulloreve mbi konservimin, zhvillimin dhe integrimin e trashëgimisë arkitekturale në vendet evropiane.

Me qëllim të mbështetjes së politikave zhvillimore për mbrojtjen e trashëgimisë kulturore në Kosovë¹, konventa është përkthyer në gjuhën shqipe dhe serbe² në kuadër të aktiviteteve të Programit të Përbashkët të Bashkimit Evropian dhe Këshillit të Evropës-Përkrahje për Promovimin e Diversitetit Kulturor në Kosovë (PDKK).

Raporti sqarues mbi Konventën e Granadës, i përgatitur nga komiteti i ekspertëve nën autoritetin e Komitetit Drejtues të Këshillit të Evropës për Politika Urbane dhe Trashëgimi Arkitekturale, është përkthyer gjithashtu në gjuhën shqipe dhe serbe.³

Ekipi i projektit PDKK

---

¹ "Të gjitha referimet për Kosovën, qoftë për territorin, institucionet apo popullatën, në këtë tekstu duhet nënkuqtaur në pajtim të plotë me Rezolutën 1244 të Këshillit të Sigurimit të Kombeve të Bashkuara dhe pa ndonjë paragjykim për statusin e Kosovës".

² Versioni në gjuhën shqipe i konventës në këtë publikim është përkthim jozyrtar. Versioni në gjuhën serbe është publikuar në Gazetën Zyrtare të RSFJ-së - Marrëveshjet ndërkombëtare, numër 4/91. Këto dy përkthime janë paraqitura vetëm për informim.

³ Të dy përkthimet e Raportit Sqarues janë jozyrtare dhe janë paraqitura vetëm për informim.

Predgovor

Konvencija o zaštiti arhitektonskog nasleđa Evrope, je usvojena 3.oktobra 1985. u Granadi (Španija) a stupila je na snagu 1.decembra 1987. Ova Konvencija predstavlja jedan od osnovnih instrumenata na međunarodnom nivou za harmonizaciju propisa o očuvanju, razvoju i integraciji arhitektonskog nasleđa u Evropi.

U cilju podsticanja razvoja politike za zaštitu kulturnog nasleđa na Kosovu¹, Konvencija je prevedena na albanski i srpski jezik² u okviru aktivnosti Zajedničkog programa Evropske unije i Saveta Evrope – Unapređenje kulturne raznolikosti na Kosovu (UKRK).

Obrazloženje koje se odnosi na Konvenciju iz Granade, koje je pripremio odbor stručnjaka pod okriljem Upravnog odbora za urbanističku politiku i arhitektonsko nasleđe Saveta Evrope je takođe prevedeno na srpski i albanski jezik.³

Tim UKRK projekta

---

¹ Sve reference za Kosovo u ovom tekstu, bilo da se one odnose na teritoriju, institucije ili stanovništvo, treba tumačiti u skladu sa Rezolucijom Saveta bezbednosti Ujedinjenih nacija 1244 i bez predrasuda na status Kosova"

² Albanska verzija Konvencije u ovoj publikaciji je nezvaničan prevod. Srpska verzija je objavljena u Službenom listu SFRJ -Međunarodni ugovori br. 4/91. Ova dva prevoda su predstavljena radi vašeg informisanja.

³ Obe verzije prevoda Obrazloženja su nezvanične i predstavljene radi vašeg informisanja.

Convention for the Protection of the Architectural Heritage of Europe

Granada, 3.X.1985

The member States of the Council of Europe, signatory hereto,

Considering that the aim of the Council of Europe is to achieve a greater unity between its members for the purpose, *inter alia*, of safeguarding and realizing the ideals and principles which are their common heritage;

Recognizing that the architectural heritage constitutes an irreplaceable expression of the richness and diversity of Europe's cultural heritage, bears inestimable witness to our past and is a common heritage of all Europeans;

Having regard to the European Cultural Convention signed in Paris on 19 December 1954 and in particular to Article 1 thereof;

Having regard to the European Charter of the Architectural Heritage adopted by the Committee of Ministers of the Council of Europe on 26 September 1975 and to Resolution (76) 28, adopted on 14 April 1976, concerning the adaptation of laws and regulations to the requirements of integrated conservation of the architectural heritage;

Having regard to Recommendation 880 (1979) of the Parliamentary Assembly of the Council of Europe on the conservation of the European architectural heritage;

Having regard to Recommendation No. R (80) 16 of the Committee of Ministers to member States on the specialized training of architects, town planners, civil engineers and landscape designers, and to Recommendation No. R (81) 13 of the Committee of Ministers, adopted on 1 July 1981, on action in aid of certain declining craft trades in the context of the craft activity;

Recalling the importance of handing down to future generations a system of cultural references, improving the urban and rural environment and thereby fostering the economic, social and cultural development of States and regions;

Acknowledging the importance of reaching agreement on the main thrust of a common policy for the conservation and enhancement of the architectural heritage,

Have agreed as follows:

Definition of the architectural heritage

Article 1

For the purposes of this Convention, the expression "architectural heritage" shall be considered to comprise the following permanent properties:

1. monuments: all buildings and structures of conspicuous historical, archaeological, artistic, scientific, social or technical interest, including their fixtures and fittings;
2. groups of buildings: homogeneous groups of urban or rural buildings conspicuous for their historical, archaeological, artistic, scientific, social or technical interest which are sufficiently coherent to form topographically definable units;
3. sites: the combined works of man and nature, being areas which are partially built upon and sufficiently distinctive and homogeneous to be topographically definable and are of conspicuous historical, archaeological, artistic, scientific, social or technical interest.

Identification of properties to be protected

Article 2

For the purpose of precise identification of the monuments, groups of buildings and sites to be protected, each Party undertakes to maintain inventories and in the event of threats to the properties concerned, to prepare appropriate documentation at the earliest opportunity.

Statutory protection procedures

Article 3

Each Party undertakes:

1. to take statutory measures to protect the architectural heritage;
2. within the framework of such measures and by means specific to each State or region, to make provision for the protection of monuments, groups of buildings and sites.

Article 4

Each Party undertakes:

1. to implement appropriate supervision and authorization procedures as required by the legal protection of the properties in question;
2. to prevent the disfigurement, dilapidation or demolition of protected properties. To this end, each Party undertakes to introduce, if it has not already done so, legislation which:
  - a. requires the submission to a competent authority of any scheme for the demolition or alteration of monuments which are already protected, or in respect of which protection proceedings have been instituted, as well as any scheme affecting their surroundings;
  - b. requires the submission to a competent authority of any scheme affecting a group of buildings or a part thereof or a site which involves:
    - demolition of buildings,
    - the erection of new buildings,
    - substantial alterations which impair the character of the buildings or the site;
  - c. permits public authorities to require the owner of a protected property to carry out work or to carry out such work itself if the owner fails to do so;
  - d. allows compulsory purchase of a protected property.

Article 5

Each Party undertakes to prohibit the removal, in whole or in part, of any protected monument,

except where the material safeguarding of such monuments makes removal imperative. In these circumstances the competent authority shall take the necessary precautions for its dismantling, transfer and reinstatement at a suitable location.

Ancillary measures

Article 6

Each Party undertakes:

1. to provide financial support by the public authorities for maintaining and restoring the architectural heritage on its territory, in accordance with the national, regional and local competence and within the limitations of the budgets available;
2. to resort, if necessary, to fiscal measures to facilitate the conservation of this heritage;
3. to encourage private initiatives for maintaining and restoring the architectural heritage.

Article 7

In the surroundings of monuments, within groups of buildings and within sites, each Party undertakes to promote measures for the general enhancement of the environment.

Article 8

With a view to limiting the risks of the physical deterioration of the architectural heritage, each Party undertakes:

1. to support scientific research for identifying and analyzing the harmful effects of pollution and for defining ways and means to reduce or eradicate these effects;
2. to take into consideration the special problems of conservation of the architectural heritage in anti-pollution policies.

Sanctions

Article 9

Each Party undertakes to ensure within the power available to it that infringements of the law protecting the architectural heritage are met with a relevant and adequate response by the competent authority. This response may in appropriate circumstances entail an obligation on the offender to demolish a newly erected building which fails to comply with the requirements or to restore a protected property to its former condition.

Conservation policies

Article 10

Each Party undertakes to adopt integrated conservation policies which:

1. include the protection of the architectural heritage as an essential town and country planning objective and ensure that this requirement is taken into account at all stages both in the drawing up of development plans and in the procedures for authorizing work;

2. promote programmes for the restoration and maintenance of the architectural heritage;
3. make the conservation, promotion and enhancement of the architectural heritage a major feature of cultural, environmental and planning policies;
4. facilitate whenever possible in the town and country planning process the conservation and use of certain buildings whose intrinsic importance would not warrant protection within the meaning of Article 3, paragraph 1, of this Convention but which are of interest from the point of view of their setting in the urban or rural environment and of the quality of life;
5. foster, as being essential to the future of the architectural heritage, the application and development of traditional skills and materials.

Article 11

Due regard being had to the architectural and historical character of the heritage, each Party undertakes to foster:

- the use of protected properties in the light of the needs of contemporary life;
- the adaptation when appropriate of old buildings for new uses.

Article 12

While recognizing the value of permitting public access to protected properties, each Party undertakes to take such action as may be necessary to ensure that the consequences of permitting this access, especially any structural development, do not adversely affect the architectural and historical character of such properties and their surroundings.

Article 13

In order to facilitate the implementation of these policies, each Party undertakes to foster, within its own political and administrative structure, effective co-operation at all levels between conservation, cultural, environmental and planning activities.

Participation and associations

Article 14

With a view to widening the impact of public authority measures for the identification, protection, restoration, maintenance, management and promotion of the architectural heritage, each Party undertakes:

1. to establish in the various stages of the decision-making process, appropriate machinery for the supply of information, consultation and co-operation between the State, the regional and local authorities, cultural institutions and associations, and the public;
2. to foster the development of sponsorship and of non-profit-making associations working in this field.

Information and training

Article 15

Each Party undertakes:

1. to develop public awareness of the value of conserving the architectural heritage, both as an element of cultural identity and as a source of inspiration and creativity for present and future generations;
2. to this end, to promote policies for disseminating information and fostering increased awareness, especially by the use of modern communication and promotion techniques, aimed in particular:
  - a. at awakening or increasing public interest, as from school-age, in the protection of the heritage, the quality of the built environment and architecture;
  - b. at demonstrating the unity of the cultural heritage and the links that exist between architecture, the arts, popular traditions and ways of life at European, national and regional levels alike.

Article 16

Each Party undertakes to promote training in the various occupations and craft trades involved in the conservation of the architectural heritage.

European co-ordination of conservation policies

Article 17

The Parties undertake to exchange information on their conservation policies concerning such matters as:

1. the methods to be adopted for the survey, protection and conservation of properties having regard to historic developments and to any increase in the number of properties concerned;
2. the ways in which the need to protect the architectural heritage can best be reconciled with the needs of contemporary economic, social and cultural activities;
3. the possibilities afforded by new technologies for identifying and recording the architectural heritage and combating the deterioration of materials as well as in the fields of scientific research, restoration work and methods of managing and promoting the heritage;
4. ways of promoting architectural creation as our age's contribution to the European heritage.

Article 18

The Parties undertake to afford, whenever necessary, mutual technical assistance in the form of exchanges of experience and of experts in the conservation of the architectural heritage.

Article 19

The Parties undertake, within the framework of the relevant national legislation, or the international

agreements, to encourage European exchanges of specialists in the conservation of the architectural heritage, including those responsible for further training.

Article 20

For the purposes of this Convention, a Committee of Experts set up by the Committee of Ministers of the Council of Europe pursuant to Article 17 of the Statute of the Council of Europe shall monitor the application of the Convention and in particular:

1. report periodically to the Committee of Ministers of the Council of Europe on the situation of architectural heritage conservation policies in the States Parties to the Convention, on the implementation of the principles embodied in the Convention and on its own activities;
2. propose to the Committee of Ministers of the Council of Europe measures for the implementation of the Convention's provisions, such measures being deemed to include multilateral activities, revision or amendment of the Convention and public information about the purpose of the Convention;
3. make recommendations to the Committee of Ministers of the Council of Europe regarding invitations to States which are not members of the Council of Europe to accede to this Convention.

Article 21

The provisions of this Convention shall not prejudice the application of such specific more favorable provisions concerning the protection of the properties described in Article 1 as are embodied in:

- the Convention for the Protection of World Cultural and Natural Heritage of 16 November 1972;
- the European Convention on the Protection of the Archaeological Heritage of 6 May 1969.

Final clauses

Article 22

1. This Convention shall be open for signature by the member States of the Council of Europe. It is subject to ratification, acceptance or approval. Instruments of ratification, acceptance or approval shall be deposited with the Secretary General of the Council of Europe.
2. This Convention shall enter into force on the first day of the month following the expiration of a period of three months after the date on which three member States of the Council of Europe have expressed their consent to be bound by the Convention in accordance with the provisions of the preceding paragraph.
3. In respect of any member State which subsequently expresses its consent to be bound by it, the Convention shall enter into force on the first day of the month following the expiration of a period of three months after the date of the deposit of the instrument of ratification, acceptance or approval.

Article 23

1. After the entry into force of this Convention, the Committee of Ministers of the Council

of Europe may invite any State not a member of the Council and the European Economic Community to accede to this Convention by a decision taken by the majority provided for in Article 20.d of the Statute of the Council of Europe and by the unanimous vote of the representatives of the Contracting States entitled to sit on the Committee.

2. In respect of any acceding State or, should it accede, the European Economic Community, the Convention shall enter into force on the first day of the month following the expiration of a period of three months after the date of deposit of the instrument of accession with the Secretary General of the Council of Europe.

Article 24

1. Any State may, at the time of signature or when depositing its instrument of ratification, acceptance, approval or accession, specify the territory or territories to which this Convention shall apply.
2. Any State may at any later date, by a declaration addressed to the Secretary General of the Council of Europe, extend the application of this Convention to any other territory specified in the declaration. In respect of such territory the Convention shall enter into force on the first day of the month following the expiration of a period of three months after the date of receipt of such declaration by the Secretary General.
3. Any declaration made under the two preceding paragraphs may, in respect of any territory specified in such declaration, be withdrawn by a notification addressed to the Secretary General. The withdrawal shall become effective on the first day of the month following the expiration of a period of six months after the date of receipt of such notification by the Secretary General.

Article 25

1. Any State may, at the time of signature or when depositing its instrument of ratification, acceptance, approval or accession, declare that it reserves the right not to comply, in whole or in part, with the provisions of Article 4, paragraphs c and d. No other reservations may be made.
2. Any Contracting State which has made a reservation under the preceding paragraph may wholly or partly withdraw it by means of a notification addressed to the Secretary General of the Council of Europe. The withdrawal shall take effect on the date of receipt of such notification by the Secretary General.
3. A Party which has made a reservation in respect of the provisions mentioned in paragraph 1 above may not claim the application of that provision by any other Party; it may, however, if its reservation is partial or conditional, claim the application of that provision in so far as it has itself accepted it.

Article 26

1. Any Party may at any time denounce this Convention by means of a notification addressed to the Secretary General of the Council of Europe.
2. Such denunciation shall become effective on the first day of the month following the expiration of a period of six months after the date of receipt of such notification by the Secretary General.

Article 27

The Secretary General of the Council of Europe shall notify the member States of the Council of

Europe, any State which has acceded to this Convention and the European Economic Community if it has acceded, of:

- a. any signature;
- b. the deposit of any instrument of ratification, acceptance, approval or accession;
- c. any date of entry into force of this Convention in accordance with Articles 22, 23 and 24;
- d. any other act, notification or communication relating to this Convention.

In witness whereof the undersigned, being duly authorized thereto, have signed this Convention.

Done at Granada, this 3rd day of October 1985, in English and French, both texts being equally authentic, in a single copy which shall be deposited in the archives of the Council of Europe. The Secretary General of the Council of Europe shall transmit certified copies to each member State of the Council of Europe and to any State or to the European Economic Community invited to accede to this Convention.

*The tower ("Kulla") of Ali Geci, village Llukë e ulët
Kulla e Ali Gecit – Llukë e ulët
Ali Geci kula, Donja Luka*

Explanatory Report – GRANADA Convention

I. The Convention for the Protection of the Architectural Heritage of Europe, drawn up within the Council of Europe by a committee of governmental experts under the authority of the Steering Committee for Urban Policies and the Architectural Heritage, was opened for signature by the member states of the Council of Europe on 3 October 1985 at the second Conference of European Ministers responsible for the Architectural Heritage, in Granada (Spain).

II. The text of the explanatory report prepared by the committee of experts and transmitted to the Committee of Ministers of the Council of Europe does not constitute an instrument providing an authoritative interpretation of the text of the Convention although it may facilitate the understanding of the Convention's provisions.

A. Introduction

The Convention for the Protection of the Architectural Heritage of Europe is both a culmination and a starting-point. It is the legal confirmation at international level of twenty years of European co-operation in architectural heritage matters and, at the same time, constitutes a new framework for co-operation for the member states of the Council of Europe and, where appropriate, other states.

a. Origins of the Convention in the context of the Council of Europe's work programme

In 1963 the Parliamentary Assembly of the Council of Europe took the initiative in promoting European intergovernmental co-operation for the safeguarding and development of the cultural heritage of monuments and sites. Soon after the first European Conference of Ministers responsible for this sector held in Brussels between 25 and 27 November 1969, the Assembly adopted Recommendation 589 (1970) drawing the attention of the Committee of Ministers of the Council of Europe to the desirability of setting up a standing committee on co-operation, preparing a European charter setting forth the "general principles of the preservation and rehabilitation" of the heritage and then, in the light of the charter, preparing a European convention.

A great deal of work was done in the 1970s under the Organization's auspices and resulted in the adoption by the Committee of Ministers in September 1975 of the European Charter of the Architectural Heritage. The charter's principles, which are incorporated in the Declaration made at the Congress of Amsterdam, the crowning event of European Architectural Heritage Year (1975), are an important landmark in European thinking about the conservation of the built heritage. The need to "integrate" conservation in town planning, preserve groups of historic buildings and their environment and take the heritage into account as a part of economic and social life was thenceforth generally accepted.

The Council of Europe's intergovernmental programme has expanded co-operation since 1975. In 1976 the Committee of Ministers recommended, in Resolution (76) 28, that member governments adapt their national systems of law and regulations to the requirements of "integrated conservation". The idea of a convention carrying greater legal force than a declaration or recommendation and binding states with regard to public international law was, however, recalled in 1982 in CLRAE

Resolution 127 on the 4th European Symposium of Historic Towns, which was organized by the Standing Conference of Local and Regional Authorities of Europe and Europa Nostra and held in Fribourg (Switzerland). This resolution also requested the Committee of Ministers to organize, with the same end in view, a 2nd European Conference of Ministers responsible for the Architectural Heritage.

It was in this context that, in September 1981, the Committee of Ministers gave tern. s of reference to the committee responsible for the heritage sector of the Intergovernmental Programme of Activities (Steering Committee for Urban Policies and the Architectural Heritage, CDUP) to give an opinion, based on a preliminary study to be carried out, on the possibility and desirability of preparing a European convention for the protection of the architectural heritage.

At its plenary session in February 1983, the CDUP accordingly considered the preliminary study carried out in 1982, at the Secretariat's request, by the European University Centre at Nancy and declared itself in favour of the principle of a convention. On a proposal by the CDUP, the Committee of Ministers decided at its 360th meeting in 1983 to set up a select committee of experts with specific terms of reference to prepare a draft European Convention for the Protection of the Architectural Heritage within the framework of the Intergovernmental Programme of Activities.

The States represented on the select committee of experts which prepared the draft convention were Austria, Belgium, Denmark, France, the Federal Republic of Germany, Greece, Ireland, Italy, Portugal, Spain, Switzerland and the United Kingdom. The committee met three times, in December 1983, June 1984 and November 1984, under the chairmanship of Mr Alfred Wacker, former Permanent Representative of Switzerland to the Council of Europe.

The starting-point for the discussions was a preliminary draft prepared by the Secretariat in the light of the guidelines emerging from Recommendation 880 (1979) of the Parliamentary Assembly of the Council of Europe on the conservation of the European architectural heritage and from the conclusions of the study by the European University Centre in Nancy (Doe. CDUP (83) 4). At its third meeting, the select committee of experts transmitted the text of the draft convention to the CDUP, which considered it at its plenary meeting in February 1985 and thus submitted the draft to the Committee of Ministers.

At the same time as the Convention was being drawn up, a Committee of Senior Officials was instructed in 1984 to prepare the second European Conference of Ministers responsible for the Architectural Heritage, which the Spanish Government had offered to host in Granada in 1985, with the twofold purpose of reviewing European co-operation since the first such conference in 1969 and deciding new areas of co-operation. In order to mark the renewed impetus being given to the European heritage conservation programme and emphasize fully its political dimension, it was considered most appropriate that the Convention should be opened for signature on the occasion of the Ministerial Conference in Granada.

The Convention for the Protection of the Architectural Heritage of Europe was opened for signature on 3 October 1985 at the second European Conference of Ministers responsible for the Architectural Heritage in Granada.

b. Objectives and structure of the Convention

Europe's architectural heritage is infinitely rich and diverse. The nature of this heritage, the problems raised by its conservation and official attitudes to it may differ considerably from one European

region to the next. The Convention could not but take this complexity into account; equally, it could not but reflect Europe's underlying unity, which finds expression not only in its cultural traditions but also in the similarity of the problems and challenges facing it at the present time.

The conservation of the heritage is a desirable objective for two main reasons:

– *Conservation of the heritage has an eminently cultural purpose*

The World Conference on Cultural Policies in Mexico City in 1982 noted that "the cultural heritage of a people includes the works of its artists, architects, musicians, writers and scientists and also the work of anonymous artists, expressions of the people's spirituality and of the system of values which give meaning to life. It includes both tangible and intangible works through which the creativity of that people finds expression: languages, rites, beliefs, historic places and monuments, literature, works of art, archives and libraries".

The architectural heritage is the most immediately perceptible part of the cultural heritage. The awareness, protection and development of Europe's varied-and, in many instances, transfrontier-cultures are so many reasons for Europeans to live and work creatively together. It was important for the Convention to stress, whenever necessary, the role which the architectural heritage should play in cultural development at the regional, national and European levels alike.

– *Integrated conservation of the heritage is an important factor in the improvement of the quality of life*

The Convention properly takes account of the Council of Europe's essential achievement regarding the inclusion of the heritage in town planning and development policies. It rightly stresses the need for co-operation at all levels between town planners, developers and conservationists and for the public to participate and be informed.

Furthermore, the conservation of the heritage can contribute to economic development.

The best hope for the future of the heritage lies in its being used. Whilst the conservation of properties costs money, it is also a source of revenue and job creation. The Convention had to make clear reference to investment, public and private financing arrangements and vocational training.

In this context the Convention clearly had to satisfy a twofold purpose:

- the reinforcement and promotion of policies for protecting and enhancing the heritage within the territories of the parties;
- the affirmation of European solidarity with regard to the protection of the heritage and the fostering of practical co-operation between states and regions.

The text of the Convention is so structured as to reflect these two purposes and is in two parts.

The first part covers the minimum protection arrangements needed and the conservation policies to be implemented in keeping with the spirit of earlier work by the Council of Europe and other specialized international institutions. It is divided into the following sections: "Definition of the architectural heritage"; "Identification of properties to be protected"; "Statutory protection procedures"; "Ancillary measures"; "Sanctions"; "Conservation policies"; "Participation and associations";

"Information and training".

The purpose of the second part is to foster closer European co-operation in defense of the heritage. It lays down the principles of "European co-ordination of conservation policies" covering consultations between the parties over the formulation of policies geared to contemporary needs and a stepping up of exchanges of experience and persons.

The Convention's evolutionary nature is apparent in the provision for the setting up of a committee to monitor its application and in the fact that this committee may not only propose amendments to the Convention but also make recommendations for coping with changing situations and needs.

The text ends with final provisions consistent with those customarily used in conventions drawn up under Council of Europe auspices.

Furthermore, the title of the Convention contains the expression "the Architectural Heritage of Europe" in order to confirm that the objective for the parties to the Convention is to protect the historic heritage common to all and situated on European territory. In this respect, the text does not concern the expressions of European culture created in other continents.

B. Commentary on the articles of the Convention

Preamble

The preamble to the Convention has three purposes:

- It sets the Convention in the context of the Council of Europe's work over a period of some thirty years on the cultural heritage in general and the built heritage in particular.
- It solemnly recalls the Convention's underlying purpose and expresses a European philosophy of conservation. The aim is both to bequeath to Europeans a system of cultural references and to improve their environment, while at the same time fostering balanced economic and social development in states and localities.
- It affirms the need for active solidarity among the parties, which, by underlining their agreement on common principles, commit themselves to effective co-operation in the implementation of conservation and rehabilitation policies.

Article 1

The architectural heritage to be protected by this Convention has to be defined. The text adopts three classifications for the component parts of the heritage in keeping with the definitions contained in the 1972 Convention for the Protection of the World Cultural and Natural Heritage and in Resolution (76) 28 of the Committee of Ministers of the Council of Europe concerning the adaptation of laws and regulations to the requirements of integrated conservation of the architectural heritage. The definitions given reflect the current trend towards enlargement of the concept of the "heritage".

In most countries, ever wider categories of building are considered to merit protection. Integrated conservation resulted in the concept of the heritage, previously confined to individual monuments (religious buildings, castles, fortifications, etc.), being broadened to include groups of historic buildings in towns and works of vernacular architecture. The concept has been further enlarged to in-

clude civil engineering works, certain iron constructions, private houses and art nouveau, the industrial heritage in its various forms, certain contemporary architectural works, etc.

The qualitative criteria applied to the three component parts of the architectural heritage are similar.

a. Qualitative criteria

Under the Convention, protection of a property (or group of properties) is conditional not on age but on compliance with a set of criteria whereby it may be deemed an outstanding feature of the built environment. Properties qualify if they are of historical, archaeological, artistic, scientific, social or technical interest.

Compliance with one or more of these criteria, or all of them, means that the property concerned may be deemed a part of the architectural heritage. The relevant departments of each party are, of course, responsible for deciding whether or not the criteria are met.

b. Categories of properties to be protected

i. *Monuments:* This term covers architectural works, works of art which are permanent and situated in either urban or rural areas. They may be not only intentional creations designed to commemorate people or events but also, more generally, any structure to which society attributes a value in keeping with the aforementioned qualitative criteria.

The scope of the Convention extends to fixtures and fittings which form an integral part of the protected building(s). This may be taken to include works of art and engineering found in, and designed for, the structure(s) in question (such as woodwork, sculptures, frescoes, stained-glass windows, technical equipment, etc.).

The Convention is concerned with buildings and sites. However, in recognition of the importance of the movable objects which have a particular historical association with the protected buildings, further consideration might be given to the possibility of extending the protection to these objects.

ii. *Groups of buildings:* This expression covers groups of buildings in urban or rural areas which must not only be homogeneous but also comply with the criteria laid down in paragraph a and be sufficiently coherent to form geographically definable units. Examples of this concept include complexes of buildings, historic town centers, groups of industrial premises and villages.

iii. *Sites:* This term covers areas where man has left his mark and which are partially built upon, are distinct from areas of purely unspoiled nature and sufficiently homogeneous to be geographically definable and are of value under the criteria listed in paragraph a.

The categories may naturally overlap: monuments, for instance, may be found within groups of buildings or sites. Landscaped areas and historic gardens may fall within one of these categories.

Article 2

This provision establishes the principle of a scientific survey of the component elements of the heritage and the preparation of documentation identifying and assessing properties as the first step towards subsequent legal protection. There are many different types of inventory, as a study

commissioned by the Council of Europe shows (see the study about Inventories of the artistic, architectural and cultural heritage in European countries" by Mr Knoepfli, Strasbourg, 1984).

The article refers not only to scientific inventories but also to appropriate simplified documentation, the result of, for instance, rapid surveys. Their purpose would be to provide information on properties which are not yet protected or included in an inventory but which are threatened by development schemes or by proposals for their demolition or serious alteration. This evidence might pave the way for the opening of protection proceedings.

Article 3

Whilst Article 1 defines the architectural heritage, Article 3 concerns the statutory measures to be taken for protecting the properties in question. These measures may vary according to the political, legislative and administrative systems of the parties. Responsibilities in this field may be discharged at national, regional or local level, and protection arrangements may be embodied either in town and regional planning legislation or in architectural heritage legislation or in both at once. Such legislation may afford protection to particular structures or fix the boundaries (and hence extent) of protected areas.

Article 4

This article describes the legal arrangements applicable to the protected heritage. These arrangements establish the general principle that protected properties must not be disfigured, dilapidated or demolished. They provide, regardless of the competent authority and the legal framework in which they apply, for a system of prior authorization for the various types of work liable to affect the architectural heritage. Such work includes:

- proposals for altering or demolishing protected monuments or monuments in respect of which protection procedures have been instituted and plans which affect the immediate environment (paragraphs 2.a and b) or area within sight of such monuments;
- proposals for demolition work, the erection of new buildings or major alterations that could adversely affect a group of buildings or a site (paragraph 2.b).

The essential purpose of these provisions is to ensure that work affecting protected properties is supervised and thereby to prevent deliberate disfigurement and dilapidation and, of course, demolition inconsistent with the protection measures taken. Under these arrangements the competent authority retains responsibility for assessing which schemes and alterations are acceptable.

Paragraph c refers to the possibility for the competent authorities either to require an owner who is negligent to effect such maintenance work as is necessary or, should the owner fail to do so, to carry out the work themselves. Because the various countries' legislation may differ on this point, the paragraph does not indicate whether, in the event of the work being done by the public authorities, such authorities would be entitled to claim against the owner.

Paragraph d deals with the possibility of compulsory purchase of a protected property.

Because of the constitutional problems and problems of domestic law which they raise for certain countries, paragraphs c and d are mentioned in Article 25 concerning reservations which may be made.

Article 5

The wording is based on Article 7 of the International Charter for the Conservation and Restoration of Monuments and Sites, adopted by the International Council of Monuments and Sites (ICOMOS) in 1964: "The monument is inseparable from the history to which it bears witness and from the setting in which it occurs. The moving of all or part of a monument cannot be allowed except where the safeguarding of that monument demands it or where it is justified by national or international interests of paramount importance."

Should there be compelling reasons for moving a protected structure, the Convention stipulates that adequate technical precautions must be taken for the dismantling and reinstatement of such structure.

Article 6

This article concerns the various types of financial support which public authorities may give to ensure or encourage the maintenance and restoration of protected properties.

Paragraph 1 covers the financing from state or decentralized authority budgets of some or all of the work done on properties belonging to public bodies or private citizens. In the case of privately owned properties, it refers to the different types of grant awarded by public authorities.

Paragraphs 2 and 3 refer to indirect measures to foster conservation, which include maintenance, restoration, rehabilitation and management of properties. Such measures may include granting private owners special concessions in respect of property taxes or death duties. They might also extend to the tax arrangements applying to enterprises and associations.

The text covers the solutions introduced in the various member states in the light of the means available and the general economic situation. The article urges measures to expand the role of private citizens and associations. The burden of conserving an ever more extensive heritage should be shared by the community as a whole; it cannot be borne by public authorities alone.

Article 7

This provision concerns the various measures to be taken in respect of public spaces: street furniture, signs, improvements to squares and public gardens, etc.

Article 8

This article recognizes the problems arising from pollution and provides for the parties not only to encourage scientific research in this field with a view to discovering ways of combating the effects of pollution but also to take account of heritage conservation requirements in general policies for controlling pollution.

Article 9

Infringements of the law protecting the heritage are, in practice, dealt with differently depending on the country concerned. The relevant responsibilities may rest with the state or with decentralized authorities. The measures which could be taken may fall within the scope of either criminal law or administrative law. The article has been so worded as to avoid implicit conflict between the Convention and the domestic law of the parties.

Article 10

The five paragraphs of this article reflect the principles of integrated conservation of the heritage developed in the course of the Council of Europe's earlier work.

Paragraph 1 emphasizes the need to include the conservation of protected properties among town and regional planning objectives, and this both when plans are being drawn up and when work is being authorized.

Paragraph 2 underlines the importance of implementing restoration and maintenance programmes especially in the context of wider integrated conservation policies.

Paragraph 3 emphasizes the importance of establishing and maintaining the evident links between the protection of the architectural heritage and cultural, environmental and planning policies.

Paragraph 4 recalls the value, in the planning process, of conserving certain structures which are not protected but which are clearly assets in their particular settings.

Paragraph 5 stresses the positive effect of conservation policies from the point of view both of undertakings and of the survival of traditional techniques and materials. The continued existence of these skills and availability of materials are, moreover, prerequisites for the maintenance of the heritage.

Article 11

This article establishes the principle that using the heritage can contribute to its maintenance. The essence of this text should be compared with Article 5 of the Venice Charter (ICOMOS, 1964):

"The conservation of monuments is always facilitated by making use of them for some socially useful purpose. Such use is therefore desirable but it must not change the lay-out or decoration of the building. It is within these limits only that modifications demanded by change of function should be envisaged and may be permitted."

Not only may certain alterations be made inside buildings which have retained their initial function but also buildings may be adapted to new uses. The criteria to be applied obviously depend on the nature of the buildings, their setting and the use assigned to them. The article's fundamental principle is fidelity to a building's architectural and historical character. This implies, in the event of a protected building being adapted to serve entirely new purposes, the choice of solutions which are not irrevocable.

Article 12

The article covers improved public access and reception and the protection of the environment of protected properties. The aim is to strike a balance between opening to visitors and conserving the architectural and historical character of the premises which justified protection.

Article 13

The principles of integrated conservation of the heritage imply effective co-operation between the various administrative departments concerned in order to put the desired policy into effect. The article recalls the need for such co-operation to be implemented between departments and officials of often different central and local government authorities.

Article 14

The article emphasizes the need to involve the public authorities, the private organizations and the wider general public in the decision process especially in the context of the need for protecting the architectural heritage.

Paragraph 1 accordingly refers to the establishment of structures to facilitate co-operation between the various parties involved: the state, local authorities, associations and the public. Paragraph 2 refers to the fostering of non-profit-making associations and different types of sponsorship. Public authority measures will increasingly have to be backed up by assistance from private persons or authorities. The new forms of sponsorship include the discharge by certain industrial or commercial undertakings of responsibility for the conservation of their own historic heritage and the provision by them of support for a number of conservation activities.

Article 15

Awareness and understanding are prerequisites for participation. If the population as a whole is to appreciate the heritage, an understanding of the concepts of architecture, history and environment must be developed from a very early age.

Paragraph 1 indicates the purpose of fostering awareness, namely to make everyone realize the deep cultural roots shared by states and, of course, regions throughout Europe. A fuller understanding of the past and the present is thereby possible.

Paragraph 2 refers not only to the discovery subjects to be included in school curricula but also to the substance of policies for developing an awareness of the heritage. If conservation is to be more than the preservation of a structure whose meaning has been lost, it is important to explain the links between architecture, the arts, popular traditions and ways of life. From the point of view of European construction, it is particularly interesting to consider the regional cultural units which are taking shape astride state frontiers and reflect common cultures spread over wide areas.

Article 16

This article concerns the necessary development of training systems for the various occupations and trades involved in conservation work.

Article 17

This article is the first in the section devoted to European co-ordination of conservation policies. It gives a restrictive list of sectors in which the regular pooling of information would help to advance knowledge. Such pooling should lead to the elaboration of concerted heritage policies common to the parties.

Paragraph 1 relates to methods for the survey, legal protection and material conservation of protected properties. It is particularly valuable to pool information on a Europe-wide basis and to carry out joint studies of the very concept of heritage and of the criteria for the proper legal protection thereof.

Paragraph 2 concerns ways and means of integrating the heritage of buildings and sites into economic, social and cultural life.

Paragraph 3 refers to the use of new technologies in the identification, maintenance, restoration and promotion of the heritage.

Paragraph 4 refers to the contemporary architecture which will be the heritage of the future. The problems raised by inserting contemporary architecture in existing groups of buildings and sites and in the vicinity of protected monuments call for a wider exchange of information between the parties.

Article 18

A system of technical assistance already operates under Council of Europe auspices: it involves the dispatch of delegations of experts to towns in respect of which the governments of the countries concerned have made applications. As a matter of fact, "Rules for the technical assistance relating to the integrated conservation of the cultural heritage of monuments and sites" have been adopted by the Committee of Ministers of the Council of Europe since 28 May 1979.

Article 19

This article deals with the desirable expansion of exchanges of persons in the various occupations and trades involved in the conservation of the heritage. It refers specifically to those responsible for training in the various occupational sectors.

The possibilities offered by in-service training would seem to facilitate occasional or prolonged mobility of this kind. It would be expedient for national or regional in-service training regulations to be adjusted where necessary. In addition to training courses, vocational regulations should make provision, if they do not already do so, for the reception of specialists who wish to practise their occupation or trade in countries other than their country of origin.

Article 20

In order to ensure that the Convention is implemented as efficiently as possible, the creation of a committee to monitor its application was deemed desirable.

a. Functions of the committee

- The committee will be required to report, at such intervals as it shall decide, to the Committee of Ministers of the Council of Europe on:
  - the position regarding the heritage policies practised in the states parties to the Convention;
  - the application by the parties;
  - its own activities.
- The committee will further be required to propose to the Committee of Ministers. measures to facilitate the Convention's application. These measures may be proposals for recommendations to member States, proposals regarding the Council of Europe's Intergovernmental Work Programme, and any other proposals concerning multilateral international co-operation and the information and motivation of States, local authorities and the European public.
- The committee will also be required to make recommendations to the Committee of Ministers regarding invitations to non-member States of the Council of Europe to accede to the Convention.

b. Status of the committee

Article 17 of the Statute of the Council of Europe provides that the Committee of Ministers may set up advisory and technical committees or commissions for such specific purposes as it may deem desirable.

The status of either committee is fixed by the Committee of Ministers. The committee may be an ad hoc committee of experts directly responsible to the Committee of Ministers or the steering

committee for the "architectural heritage" sector, or some other appropriate arrangement might be made.

During its meeting, the select committee of experts considered that the status of the committee responsible for the follow-up of the Convention should be decided upon when the Convention enters into force.

Article 21

The wording of this article is based on model provisions already included in other international conventions in order to resolve any difficulties arising out of the interrelationship between conventions covering similar fields.

This Convention differs in both form and substance from the Convention for the Protection of the World Cultural and Natural Heritage adopted by the General Conference of Unesco on 16 November 1972. The purposes of the two conventions are quite distinct, as are the Organisations under whose aegis they were prepared. One is regional in scope, the other world-wide. The Council of Europe Convention supplements the Unesco Convention and, although conforming to the general spirit of the latter, presents a set of provisions conceived for, and adapted to, European requirements. The material scope of the Council of Europe Convention does not extend to natural sites, unlike the Unesco text. Moreover, it makes no provision for the listing of properties of outstanding international interest; instead, it sets forth minimum general arrangements for the protection of properties and lays down a set of principles for European conservation policies. The Council of Europe Convention further refers to technical assistance and a pooling of skills but does not set up a mutual support fund. Each text thus has its own special characteristics.

A distinction also needed to be drawn between the Convention for the Protection of the Architectural Heritage of Europe and the European Convention on the Protection of the Archaeological Heritage drawn up within the Council of Europe in 1969. Article 1 of this latter Convention provides that "... all remains and objects, or any other traces of human existence, which bear witness to epochs and civilisations for which excavations or discoveries are the main source or one of the main sources of scientific information, shall be considered as archaeological objects".

Certain elements of the archaeological heritage within the meaning of the 1969 Convention may be movable and others immovable. In certain instances, the boundary between the architectural heritage and the archaeological heritage may accordingly be blurred.

Article 21 therefore needed to forestall any difficulties by stating that the provisions of this Convention shall not prejudice the application of such specific and, in some cases, more favourable provisions regarding the protection of properties as are embodied in the above-mentioned conventions.

Articles 22 to 27

The final clauses contained in Articles 22 to 27 are based on the model final clauses for Council of Europe conventions and agreements.

Article 25 provides for the entering of reservations at the time of signature or of deposit of the instrument of ratification, acceptance, approval or accession with regard to:

- the possibility for public authorities to require the owner of a protected property to carry out work or to carry out such work themselves if the owner fails to do so (Article 4.c);

- the possibility of compulsory purchase of a protected property (Article 4.d).

No other reservations may be made by Parties.

*Old Turkish bath in Prizren, XVI century
Hamami i Prizrenit, shek XVI,
Stari turski hamam u Prizrenu, XVI vek*

Konventa për Mbrojtjen e Trashëgimisë Arkitekturore të Evropës

Granadë, 3.X.1985

Nënshkruese, Shtetet anëtare të Këshillit të Evropës,

Duke pasur parasysh se qëllimi i Këshillit të Evropës është të arrijë një unitet më të madh ndërmjet anëtarëve të tij, ndër të tjera, të mbrojtjes dhe realizimit te idealeve dhe parimeve e cila eshte trashëgimia e tyre e përbashkët;

Duke pranuar se trashëgimia arkitekturore perben shprehje te pazevendsueshme te pasurisë dhe diversitetit të trashëgimisë kulturore të Evropës, dhe se ajo është një prej dëshmive të pavlerësueshme te së kaluarës sonë, si dhe është trashëgimi e përbashkët e gjithë Evropianëve;

Duke pasur parasysh Konventën kulturore Evropiane e nënshkruar në Paris më 19 dhjetor 1954 në veçanti neni 1 i saj ;

Duke pasur parasysh Kartën Evropiane të trashëgimisë arkitektonike të miratuar nga Komiteti i Ministrave i Këshillit të Evropës më 26 shtator 1975 dhe në Rezolutën (76) 28, miratuar më 14 prill 1976, lidhur me përshtatjen e ligjeve dhe rregulloreve të nevojshme kanë të bëjnë me kërkesat e ruajtjes se integruar të trashëgimisë arkitektonike;

Duke pasur parasysh Rekomandimin 880 (të vitit 1979) të Asamblesë Parlamentare të Këshillit të Evropës mbi mbrojtjen e trashëgimisë arkitektonike Europiane.

Duke pasur parasysh Rekomandimin numër R(80) 16 të Komitetit të Ministrave të Sheteve anëtare në trajnimin e specializuar të arkitektëve, planifikuesit urban, inxhinier civil dhe dizajner të peisazhereve, dhe Rekomandimin numër R(81) 13 Komiteti i Ministrave e miratuar më 1 korrik 1981 për aksionin per ndihmë disa zejeve në kontekstin e veprimitarisë zejtare.

Rikujtuar rëndësisë e bartjes tek gjeneratat e ardhshme një sistem i referencave kulturore, përmirësimin e mjedisit urban dhe rural dhe me këtë arritjen ekonomike, zhvillimi social dhe kulturor të shteteve dhe regjioneve;

Te vetëdijshem për rëndësinë e arritjes së marrëveshjes se drejtimit kryesor të politikës së përbashkët përuajtjen dhe avancimin e trashëgimisë arkitektonike,

Janë dakorduar si më poshtë:

Përkufizimi i trashëgimisë arkitekturore

Neni 1

Për qëllim te kësaj Konverte, shprehja "trashëgimi arkitekturore" do të konsiderohet përbërja e pronave të përhershme të paraqitura në vijim :

1. Monumentet: të gjitha ndërtesat dhe konstruktimet, me interes dhe veçori historike, arkeologjike, artistike, shkencore, shoqërore apo profesionale, duke përfshirë çdo element dhe shtesë të tyre;
2. Grupet e ndërtesave: grupe homogjene të ndërtesave urbane ose rurale qe dallohen për veçoritë e tyre historike, arkeologjike, artistike, me interes shkencor, shoqëror ose profesionale të cilat janë mjaft koherente që caktojnë dhe formojnë teresitë topografike;
3. Lokalitetet: Veprat e kombinuara nga njeriu dhe natyra, duke qenë pjesërisht të ndërtuara dhe me karakteristika të dallueshme homogjene të cilat mund të përkufizohen në topografi, si dhe përbëjnë interes e veçori historike, arkeologjike, artistike, shkencore, shoqërore dhe profesionale.

Identifikimi i pronave të cilat duhet jenë të mbrojtura

Neni 2

Me qëllim të arritjes së një identifikimi të saktë të monumenteve, grupe të ndërtesave dhe të lokaliteteve të cilat duhet mbrojtur, çdo Palë që merr përsipër të mirëmbajë inventarin dhe në rast të kërcënimeve për pronat në fjalë, në afat urgjent duhet të përgadis dokumentacionin përkatës.

Procedurat për mbrojtje ligjore

Neni 3

Secila Palë ndermerr:

1. masa ligjore për mbrojtjen e trashëgimisë arkitekturore;
2. qe në kornizën e masave të tilla dhe mjeteve të veçanta të çdo shteti apo regjioni, duhet të nxjerrë dispozitat për mbrojtjen e monumenteve, grupet e ndërtesave dhe lokaliteteve.

Neni 4

Secila Palë ndermerr:

1. Të zbatoj mbikëqyrje dhe procedurat e autorizimeve të duhura në perputhje me kerkesat e parapara me mbrojtje ligjore të pronave në fjalë;
2. Të parandaloj démtimin, rrënimin ose shkatërrimin e pronave të mbrojtura. Me qëllim që çdo Palë obligohet të vendosë, nëse deritashmë nuk e ka bërë këtë, legjislacion i cili:
  - a. Pranë autoriteteve kompetente kërkon paraqitjen e cfardo plani qe ka të bëjë me démtimin ose ndryshimin e monumenteve te cilat janë të mbrojtura, ose ato të cilat janë në rrjedhë të procedures së mbrojtjes, si dhe çdo plan qe ka të bëjë me rrithinen;
  - b. kërkon paraqitjen e cfardo plani që ndikojnë në një grup të ndërtesave ose një pjesë të tyre ose një lokaliteti i cili ka të bëjë me:
    - shkatërrimin e godinave,
    - ngritjen e ndërtesave të reja,
    - ndryshime substanciale që keqesojne karakterin e ndërtesave ose lokalitetet;
- c. të lejoj autoritetet publike që të kërkojnë nga pronari i një prone të mbrojtur për të kryer punë në formë të duhur apo nese pronari nuk e bënë këtë duhet te mundësohet kryerja e puneve ;
- d. lejon eksproprijimin e një prone të mbrojtur.

Neni 5

Çdo Palë merr përsipër të ndaloj heqjen, në tërësi ose në mënyrë të pjesëshme të çdo monumenti të mbrojtur, përvèç kur ajo është e nevojshme për mbrojtjen e tij. Në atë rast, autoriteti kompetent duhet të marrë masat paraprake të nevojshme për demontimin, bartjen si dhe rivendosjen në një vend të përshtatshëm.

Masat shtesë

Neni 6

Secila Palë ndermerr:

1. Të siguroj mbështetje financiare nga autoritetet publike për mirëmbajtjen dhe restaurimin e trashëgimisë arkitekturore në territorin e saj, në përputhje me kompetencat shtetërore, regionale dhe lokale, por brenda limiteve dhe buxhetit në dispozicion;
2. mundësoj, sipas nevojes lehtësira fiskale për mbrojtjen e kësaj trashëgimie;
3. Të inkurajoj iniciativat private për ruajtjen dhe restaurimin e trashëgimisë arkitektonike.

Neni 7

Çdo palë merr persiper që në rrëthimin e monumenteve, brenda grupeve të ndërtesave dhe lokaliteteve, merr përsipër që të avancoj masat promovuese për përmirësimin e mjedisit në përgjithësi.

Neni 8

Me synimin për të kufizuar rrezikun e demtimit fizik të trashëgimisë arkitektonike, çdo Palë ndermerr:

1. të mbështesë kërkimet shkencore për identifikimin dhe analizimin e efekteve të dëmshme të ndotjes dhe për përcaktimin mënyrave dhe mjeteve për zvogëlimin ose zhdukjen e këtyre efekteve;
2. të merrë në konsideratë problemet e veqanta të ruajtjes së trashëgimisë arkitektonike në politikat dhe luften kundër ndotjes

Sanksionet

Neni 9

Çdo Palë merr përsipër të siguroj që brenda mundesive te tyre qe organet mbikqyrese të reagojnë në menyrë të perpjegjshme dhe adekuate per shkelje të ligjit për mbrojtjen e trashëgimisë arkitektonike. Ky reagim mund që ne kushte te caktuara të nënkuptoje per shkelësin e ligjit që ta rrenojë objektin e ndertuar i cili nuk është në perputhje me kerkesat, respektivisht qe objekti i mbrojtur të kthehet në gjenden e mëparshme .

Politikat e mbrojtjes

Neni 10

Çdo Palë obligohet qe të sjellë masa integruese për ruajtjen e trashëgimisë arkitektonike të cilat:

1. përfshijnë mbrojtjen e trashëgimisë arkitektonike si objektiv kyq në planifikimin urban dhe rural dhe siguroj se këto masa do të kenë konsideratë gjate tërë fazave në hartimin e planeve të zhvillimit dhe në procesin për autorizimin e punës;
2. avancojë programet për restaurimin dhe ruajtjen e trashëgimisë arkitekturale;
3. mundesojë qe ruajtja, avancimi dhe permirësimi i trashëgimisë të jetë karakteristikë e rendësishme e politikes kulturore, politikes në rrafshin e mjedisit jetesor, si dhe politikës së planifikimit;
4. të lehtësoj brenda mundësive procesin e planifikimit urban te qyteteve dhe fshatrave, ruajtjes dhe perdonimin e disa ndertesave rendësia e te cilave nuk e arsyetojnë mbrojtjen ne kuptim të nenit 3, paragrafi 1, të kësaj Konverte, por të cilat janë të rëndësishme per popullaten dhe locimit ne mjedisin e urban , respektivisht rural dhe kualitetit te jetës;
5. të nxis aplikimin dhe zhvillimin e shkathtësive tradicionale dhe materiale, si tërësi per të ardhmen e trashëgimisë arkitektonike.

Neni 11

Duke pasur parasysh kujdesin e gjatë i cili i kushtohet karakterit arkitektonik dhe historik të trashëgimisë, çdo Palë merrë përsipër të kujdeset për:

- përdorimin e pronave të mbrojtura për nevojat e jetës bashkëkohore;
- adaptimin, kur është e mundur, te ndertesave të vjetra për qellime të reja.

Neni 12

Derisa njihen vlera e qasjes publike në pronat e mbrojtura, çdo Palë ndërmerrë masa të duhura që mund të jenë të nevojshme për të siguruar se lejimi i kësaj qasje nuk do të shkaktoj pasoja, veçanërisht në ndonjë zhvillimi strukturorë, i cila nuk do të ndikojë negativisht në karakteristikat arkitektonike dhe historike të pronave të tilla dhe rrëthinat e tyre.

Neni 13

Per zbatim me të lehtë të ketyre masave, çdo Palë merr përsipër qe në kuader të strukturave politike dhe administrim, të inkurajoje bashkepunim efikas në të gjitha nivelet në kuader të aktiviteteve qe kanë të bejne me ruajtjen , kulturën, mjedisin jetesor dhe planifikimin.

Pjesëmarrja dhe asociacionet

Neni 14

Me qëllim të forcimit të ndikimit të masave të autoritetit publik për identifikimin, mbrojtjen, restaurimin, mirëmbajtjen, menaxhimin dhe avancimin e trashëgimisë arkitektonike, çdo Palë duhet te marre persiper qe:

1. në fazë të ndryshme të procesit të vendimarrjes të ndërtoj mekanizem e duhur për

furnizimin e informacionit, konsultimit dhe të bashkëpunimit midis shtetëteve, organeve regionale dhe lokale, institucionet kulturore dhe asociacioneve e publikut;

2. të ikuroajoje zhvillimin dhe sponsorizimin e asociacioneve jo fitim prurëse që punojnë në këtë fushë.

Informimi dhe trajnimi

Neni 15

Secila Palë merr përsipër qe të:

1. ngrise vetëdijen e publikut për vlerën e ruajtjes së trashëgimisë arkitektonike, qoftë si një element i identitetit kulturor, qoftë si burim fryshtësimi dhe krijimtarisë për brezat e tanishëm dhe të ardhshëm;
2. te avancohen ne atë drejtim masat për shpërndarjen e informatave dhe perforcimit te vetedijes, në veçanti duke perdor teknikat bashkëkohore të komunikimit dhe propagandimit, në veçanti:
  - a. zgjimin apo ngritjen e interesit publik, nga-mosha shkolllore, në mbrojtjen e trashëgimisë, cilësia e mjedisin e ndërtuar dhe të arkitekturës;
  - b. në demonstrimin e unitetit të trashëgimisë kulturore dhe lidhjet ekzistuese midis arkitekturës, artit, tradita popullore dhe mënyrat e jetës si në nivel European, poashtu edhe ne nivelet kombtar.

Neni 16

Çdo Palë duhet të merr përsipër qe të avancoje sistemin për trajnime profesionale të ndryshme dhe zeje për ruajtjen e trashëgimisë arkitektonike.

Koordinimi European i politikave te mbrojtjes

Neni 17

Palët angazhohen pë të shkembyer informata lidhur me politikat e tyre të konzervimit në raport me çeshtjet specifike si për:

1. miratimin e metodave te surveimit, mbrojtje dhe konzervim të pronave duke pasur parasysh zhvillimet historike si dhe ndryshime të mundshme të pronave në fjalë;
2. mënyrat në të cilat mundet më së miri te pajtohen nevojat për mbrojtjen e trashëgimisë arkitekturore me nevojat dhe aktivitetet bashkëkohore ekonomike, shoqerore dhe kulturore
3. mundësitet që ofrojnë teknologjite e reja per identifikimin dhe inqizimin e trashëgimisë arkitektonike dhe me qellim që të bëhet parandalimi i demtimit të materialeve realizimit të kerkimeve shkencore dhe promovimit me metoda të mirëfillta të trashëgimisë
4. mënyrat e avancimit të krijimtarisë arkitekturore si kontribut i kohës sonë në trashëgimi në europiane

Neni 18

Palët në marreveshje obligohen qe kurdo qe është e nevojshme të punojnë në drejtim të shkëmbimit të ndihmës teknike, përvojave si dhe ekspertëve sa herë që nevojitet, në leminë e

trashëgimisë arkitektonike.

Neni 19

Palët ne marreveshje obligohen, që brenda kornizës ligjore të legjisacionit kombtar relevant, apo marrëveshjeve ndërkombëtare, të shkëmbejnë specialistët në ruajtjen e trashëgimisë arkitektonike në nivel European, duke përfshirë edhe ata që janë përgjegjës për trajnime të mëtejshëme.

Neni 20

Për qellimin që ka kjo Konventë, Komiteti i ekspertëve i krijuar nga Komiteti i Ministrave të Këshillit të Evropës në pajtim me nenin 17 të Statutit të Këshillit të Evropës të cilët do të monitorojnë zbatimin e Konventës dhe në veçanti:

1. do të raportojnë periodikisht tek Komitetit të Ministrave të Këshillit të Evropës mbi gjendjen e zbatimit të politikave për ruajtjen e trashëgimisë arkitektonike në Shtetet nen shkruese te kësaj konverte, per zbatimin e parimeve që permban kjo Konventë, si dhe 2. t'i propozojë Komitetit të Ministrave të Këshillit të Evropës masat që shërbejnë zbatimin e dispozitave të Konventës, ashtu që masat e tillë duhet të përfshijnë aktivitete shumë palëshe, rishikimin ose ndryshimin e Konventës dhe informimin e publikut në lidhje me synimin e kësaj e Konventës;
3. të rekomandoj tek Komiteti i Ministrave të Këshillit të Evropës lidhur me ftesat për Shtetet që nuk janë anëtare të Këshillit të Evropës të jenë pjesë e zbatimit të kësaj Konverte.

Neni 21

Dispozitat e kesaj konverte nuk duhet të ketë qasje paragjykuese në mënyrë të veçojë apo të favorizojë aplikimin e dispozitave specifike lidhur me mbrojtjen e pronave të pëershruara në nenin 1 që janë përfshira në:

- Konventa për Mbrojtjen e Trashëgimisë Botërore Kulturore dhe Natyrore të 16 nëntor 1972;
- Konventa Evropiane për Mbrojtjen e Trashëgimisë Arkeologjike e 6 maj 1969.

Dispozitat përfundimtare

Neni 22

1. Kjo Konventë është e hapur për nënshkrim nga Shtetet anëtare të Këshillit të Evropës. Kjo konventë duhet t'i nënshtrohet ratifikimi, pranimit ose miratimit. Instrumentet e ratifikimit, pranimit ose të miratimit dorëzohen Sekretarit të Përgjithshëm të Këshillit të Evropës.
2. Kjo Konventë do të hyjë në fuqi në ditën e parë të muajit që pason mbarimin e një periudhe prej tre muajsh pas datës në të cilën tre shtetet anëtare të Këshillit të Evropës kanë shprehur gadishmerinë e tyre për të pranuar obligimet nga Konventa në përpunje me dispozitat e të paragrafit të mësipërm.
3. Në lidhje me cilin do Shtet anëtar që do të shpreh më vonë pëlqimin e tij për t'u lidhur me atë, Konventa do të hyjë në fuqi në ditën e parë të muajit që pason mbarimin e një periudhe prej tre muajsh pas datës së depozitimit të instrumentit të ratifikimit, pranimit ose miratimit.

Neni 23

1. Pas hyrjes në fuqi të kësaj Konverte Komiteti i Ministrave të Këshillit të Evropës mund të ftojë çdo Shtet jo anëtar Këshillit dhe Komunitetit Ekonomik European që ti qaset kesaj Konverte ne bazë të vendimit te shumicës së paraparë në nenin 20 të Statutit të Këshillit të Evropës, pas votimit te gjithe perfaqësuesve te shteve kontraktuese qe marrin pjesë në punen e Komitetit.

2. Secili shtet i cili ka pranuar miratimin e kësaj konverte Komiteti Ekonomik European duhet të pranoj kërkesën, konventa do të hyjë në fuqi në ditën e parë të muajit që pason pas mbarimit të periudhës tremujore që njihet pas datës kur janë bashkëngjitur edhe instrumentet e qasjes dhe është aprovuar nga ana e Sekretarit të Përgjithshëm të Këshillit të Evropës.

Neni 24

1. Çdo shtet mundet që nga momenti i nënshkrimit te Konvetes apo të bashkëngjitjes së instrumenteve te ratifikimit, miratimi ose pranimi, duhet të bëhet specifikimi i territorit ose territorët ku do të bëhet zbatimi i kësaj Konverte.

2. Çdo Shtet mund, që në cdo kohë pas kësaj, me një deklaratë drejtuar sekretarit te Keshillit te Evropës, të shtrijë zbatimin e kësaj Konverte në çdo territor tjeter të cekur në deklaratë. Ne raport me atë territor Konventa hynë në fuqi në ditën e parë të muajit që pason përfundimin e një periudhe prej tre muajsh pas datës së pranimit të deklaratës së lartëpermendur nga Sekretari i Përgjithshëm.

3. Çdo deklarim i bërë në pajtim me dy paragrafet e lartëpermendura lidhur me cilindë territor të caktuar në deklaratë, ka mundësinë e térheqjes nga deklarata me një njoftimi i cili duhet dërguar Sekretarit të Përgjithshëm. Térheqja do të pranohet ditën e parë të muajit që pason pas përfundimit të periudhës prej gjashtë muajsh pas datës së marrjes së deklaratës nga Sekretari i Përgjithshëm.

Neni 25

1. Secili shtet mundet qe në kohën e nënshkrimit ose të bashkëngjitjes së instrumenteve të ratifikimit, aprovimit, miratimit apo pranimit, deklaron se rezervon të drejten qe të mos respektoj në tërësi ose pjesërisht dispozitat e nenit 4, paragrafet c dhe d. Kufizime të tjera nuk ka.

2. Çdo shtet kontraktues i cili në pajtim me nenet paraprake ka bërë rezervime sipas paragrafit të mësipërm mund të tërhiqet tërësisht ose pjesërisht atë me anë të një njoftimi drejtuar Sekretarit të Përgjithshëm të Këshillit të Evropës. Térheqja do të hyjë në fuqi në datën e marrjes së deklaratës nga Sekretari i Përgjithshëm.

3. Pala e cila ka bërë rezervime lidhur me dispozitat e përmendura nën paragrafin 1 nuk mund të synojnë zbatimin e asaj dispozite edhe nga palët e tjera, por mgjithëtatë kjo do të ishte e mundëshme nëse rezervimet janë të pjesëshme ose të kushtëzuara ka pretendime të zbatohen edhe ndonjë dispozite të cilën deri tashmë është pranuar nga Pala në fjalë.

Neni 26

1. Secila prej Palëve ka mundësinë e térheqjes në çdo kohë të kësaj konverte me anë të një njoftimi drejtuar Sekretarit të Përgjithshëm të Këshillit të Evropës.

2. Një terheqeje e tillë do të hyjë në fuqi ditën e parë të muajit që pas përfundimit

të periudhës gjashtë mujore pas datës së marrjes së deklaratës nga Sekretari i Përgjithshëm.

Neni 27

Sekretari i Përgjithshëm i Këshillit të Evropës do t'i njoftojë Shtetet anëtare të Këshillit të Evropës, çdo Shtet i cili ka pranuar këtë Konventë dhe Komunitetin Ekonomik Evropian nese ka pranuar:

- a) çdo nënshkrim;
- b) deponim të instrumentit të ratifikimit, pranimit, aprovimit ose pranimit;
- c) çdo datë të hyrjes në fuqi të kësaj Konverte në përputhje me Nenet 22, 23 dhe 24;
- d) çdo akt tjetër, njoftim ose komunikim lidhur me këtë Konventë.

Si dëshmi për atë nga kush është nënshkruar, i autorizuar në mënyrë tër regulltë, kanë nënshkruar këtë Konventë.

E realizuar në Granada, me datën 3 tetor 1985, në gjuhën angleze dhe frëngje, që të dy tekstet janë të barazvlershme, kopje të vetme të cilat do t'i bashkëngjitet arkivës së Këshillit të Evropës. Sekretari i Përgjithshëm i Këshillit të Evropës do t'i dorezojë kopjet e kësaj konverte të vërtetuara konform secilit prej Shteteve anëtare të Këshillit të Evropës dhe të çdo shteti ose të Komunitetit Ekonomik Evropian të ftuar të bëhet pjesë e kësaj Konverte.

*Sultan Mehmed-Fatih Mosque, 1460/61, Pristina
Xhamia e Sulltan Mehmed-Fatih, 1460/61, Prishtinë
Sultan Mehmed-Fatih džamija, 1460/61, Priština*

Raport sqarues – Konventa e GRANADËS

I. Konventa për Mbrojtjen e Trashëgimisë Arkitekturore të Evropës, e hartuar brenda Këshillit të Evropës nga një komitet i përbërë nga ekspertë qeveritar dhe nën autoritetin e Komitetit Drejtues për Politika Urbane dhe Trashëgimi Arkitekturore, u paraqit për nënshkrim nga vendet anëtare të Këshillit të Evropës më 3 tetor 1985 në Konferencën e dytë të Ministrave Evropiane përgjegjës për Trashëgiminë Arkitekturore në Granadë (Spanjë).

II. Teksti i raportit sqarues i përgatitur nga komiteti i ekspertëve dhe i paraqitur Komitetit të Ministrave të Këshillit të Evropës nuk përbën instrumente per interpretim të besueshmë të tekstit të konventës edhe nese ai mundet të lehtësojë kuptimin e dispozitive të konventës.

A. Hyrje

Konventa për Mbrojtjen e Trashëgimisë Arkitekturore të Evropës është të dyja, një pikë kulmore por edhe një pikë fillimi. Është një konfirmim ligjor në nivel ndërkombëtar per bashkëpunim njëzetvjeçar Evropiane në çështjet e trashëgimisë arkitekturore dhe, në të njëjtën kohë, paraqet një kornizë të re për bashkëpunim për vendet anëtare të Këshillit të Evropës dhe, sipas nevojes edhe për vendet tjera.

a. Zanafilla e Konventës në kontekst të programit të punës të Këshillit të Evropës

Më 1963 Asambleja Parlamentare e Këshillit të Evropës mori iniciativën të avansojë bashkëpunimin ndërqeveritar evropian për të ruajtur dhe zhvilluar trashëgiminë kulturore të monumenteve dhe llokaliteteve. Së shpejti pas konferencës së parë evropiane të ministrave përgjegjës për këtë sektor të mbajtur në Bruksel prej 25 deri më 27 Nëntor 1969, Asambleja miratoi rekandimin 589 (1970) duke i tërhequr vëmendjen Komitetit të Ministrave të Këshillit të Evropës mbi nevojen e krijimit të një komiteti për bashkëpunim, per përgatitjen e kartës evropiane që përcakton “parimet e përgjithshme të ruajtjes dhe rehabilitimit” të trashëgimisë, dhe me ketë ne pajtim me kartën, ta pregadis konventen evropiane.

Një pjesë e madhe e punës është bërë gjate viteve 1970-1975 që organizimin e organizatës që rezultoi me miratimin e Kartës Evropiane të Trashëgimisë Arkitekturale nga ana e Komitetit të Ministrave në shtator të vitit 1975. Parimet e kartës, të cilat janë të inkorporuara në deklaratën e miratuar në Kongresin e Amsterdambit, ngjarja më e madhe e Viti të Trashëgimisë Arkitekturore Evropiane (1975), paraqesin orientim me rendesi te menduarit mbi ruajtjen e trashëgimisë ndertimore. Qe atehere kudo eshte pranuar nevoja për të “integruar” ruajtjen me urbanizem, me qellim të ruajtjes se tërësive historike dhe ambientit te tyre, dhe vendosjen e trashëgimisë në jetën sociale ekonomike.

Programi ndërqeveritar i Këshillit të Evropës ka zgjeruar bashkëpunimin që nga viti 1975. Më 1976 Komiteti i Ministrave rekandoi, në rezolutën (76)28, që qeveritë anëtare të përshtasin sistemet e tyre nationale ligjore dhe rregulloret me kërkeshat e “mbrojtjes se integruar”. Ideja e konventës që bart forcë më të madhe ligjore se një deklaratë apo rekandim, dhe lidh shtetet në pikepamje të ligjeve nderkombetare sidoqoftë është dashur të përseritet më 1982 në rezolutën 127 të CLRAE të Simpoziumit të katërt të Qyteteve Historike, i cili u organizua gjatë Konferencës së Përherershme

të Autoritetet e Rajonale dhe Lokale të Evropës dhe Evropa Nostra, mbajtur në Frajburg (Fribourg) të Zvicrës. Kjo rezolutë gjithashtu i kërkonte Komitetit të Ministrave të organizojë, duke pasur si pikëpamje përfundimin e njëjtë, Konferencën e 2-të Evropiane të Ministrave përgjegjës për Trashëgiminë Arkitekturale.

Në këtë kontekst në shtator të vitit 1981, Komiteti i Ministrave i dha mandatin komitetit përgjegjës për sektorin e trashëgimisë që funksiononte në kuadër të programit ndërqeveritar të aktiviteteve (Komitetit Drejtues për Politika Urbane dhe Trashëgimi Arkitekturale, CDUP) që të japë një mendim, të bazuar në një studim paraprak që do të kryhej, mbi mundësinë dhe dobinë e përgatitjes së një konvente evropiane për mbrojtjen e trashëgimisë arkitekturale.

Prandaj, në sesionin e vet plenar të shkurtit të vitit 1983, CDUP shqyrtoi studimin preliminar të bërë më 1982, me kërkesën e sekretariatit, nga Qendra Universitare Evropiane në Nancy dhe u deklarua në favor të parimit të konvetes. Me një propozim të CDUP, Komiteti i Ministrave vendosi në takimin e vet të 360-të të mbajtur në vitin 1983 që të formojet një komitet të përgjedhur ekspertësh me mandat specifik për të përgatitur një Draftë Konventë Evropiane për Mbrojtjen e Trashëgimisë Arkitekturore brenda kornizës së Programit Ndërqeveritar të Aktiviteteve.

Shtetet e përfaqësuara në komitetin e përgjedhur të ekspertëve të cilat përgatiten draft-konventën ishin Austria, Belgjika, Danimarka, Franca, Republika Federale e Gjermanisë, Greqia, Irlanda, Italia, Portugalia, Spanja, Zvicra dhe Mbretëria e Bashkuar. Komiteti u takua tri herë, në dhjetor të vitit 1983, qershori të vitit 1984 dhe nëntor të vitit 1984, nën udhëheqjen e Zot. Alfred Wacker, ish përfaqësues i përhershëm i Zvicrës në Këshillin e Evropës.

Pikë nismëtare për diskutime ishte një draft preliminar i përgatitur nga sekretariati duke marrë parasysh udhëzimet që dilnin nga rekomandimi 880 (1979) i Asamblesë Parlamentare të Këshillit të Evropës mbi konservimin e trashëgimisë arkitekturore Evropiane si dhe konkluzionet e studimit të Qendrës Universitare Evropiane në Nancy (Doe. CDUP (83)4). Në takimin e vet të tretë, komiteti i përgjedhur i ekspertëve ia dërgoi tekstin e draft-konventës CDUP-së, i cili e shqyrtoi atë në takimin e vet plenar në shkurt të vitit 1985 dhe në këtë mënyrë i dorëzoi draftin Komitetit të Ministrave.

Në të njëjtën kohë ndërsa konventa hartohej, një Komitet i Zyrtarëve të Lartë u udhëzua në vitin 1984 të përgatisë Konferencën e dytë Evropiane të Ministrave përgjegjës për Trashëgiminë Arkitekturore, nikoqir i së cilës ishte qeveria spanjolle në Granadë në vitin 1985, me qëllim të dysfishtë: të rishikimit të bashkëpunimit evropian që nga konferanca e tillë e parë më 1969 dhe të definimit të fushave të reja të bashkëpunimit. Me qëllim të shënimit të vrullit të shtuar që i ishte dhënë programit Evropian për ruajtjen e trashëgimisë evropiane dhe theksimit të plotë të dimensionit të vet politik, u konsiderua më se e duhur që konventa të paraqitej për nënshkrim me rastin e konferencës ministeriale në Granadë.

Konventa për Mbrojtjen e Trashëgimisë Arkitekturale të Evropës u paraqit për nënshkrim më 3 tetor 1985 në Konferencën e dytë Evropiane të Ministrave përgjegjës për Trashëgimi Arkitekturale në Granadë.

b. Objektivat dhe struktura e Konventës

Trashëgimia arkitekturore e Evropës është pafundësishet e pasur dhe e shumëlojshme. Natyra e kësaj trashëgimie, problemet e ngritura nga ruajtja e saj dhe qëndrimet zyrtare ndaj saj mund të ndryshojnë shumë nga një rajon evropian në tjetrin. Konventa nuk mund të mos merrte parasysh

këtë kompleksitet; njëloj, nuk mund të mos reflektonte unitetin themelor të Evropës, i cili shfaqet jo vetëm në traditat e veta kulturore por gjithashtu në ngjashmërinë e problemeve dhe sfidave me të cilat përballet në kohën e tashme.

Per ruajtjen e Trashëgimisë ekziston një arsy e dyfishtë:

– *mbrojtja e trashëgimisë ka një qëllim kulturor të jashtëzakonshëm*

Konferanca Botërore mbi Politikat Kulturore, e mbajtur në Meksiko Siti (Mexico City) më 1982, tërroqi vëmendjen që "trashëgimia kulturore e një populli përfshinë veprat e artistëve, arkitektëve, muzicientëve, shkrimitarëve dhe shkencëtarëve të vet dhe gjithashtu veprën e artistëve anonimë, shprehjet e spiritualitetit të popullit dhe sistemin e vlerave që i jepin kuptim jetës. Ajo përfshinë të dyja veprat materiale dhe shpirterore përmes të cilave gjen shprehje kreativiteti i atij populli: gjuha, ritet, besimet, vendet historike dhe monumentet, letërsia, veprat e artit, arkivat dhe bibliotekat".

Trashëgimia ndertimore perbënë atë pjesë të trashëgimisë që me së shpjeti vërehet. Vetëdija, mbrojtja dhe zhvillimi i kulturave të ndryshme të Evropës shpesh herë të perziera paraqesin arsyen se pse Evropanet jetojnë dhe krijojnë së bashku. Ishte e rëndësishme që konventa të theksojë, kurdo që ishte e nevojshme, rolin e njëlojtë të cilin trashëgimia arkitekturore duhet t'a luaj në zhvillimin kulturor si në nivele rajonale, poashtu kombetare dhe Evropiane.

– *mbrojtja e integruar i trashëgimisë paraqet një faktor të rëndësishëm për përmirësimin e cilësisë së jetës*

Konventa arsyeton qellimin me të rëndësishem të Këshillit të Evropës qe ka të bëjë me përfshirjen e trashëgimisë në politikat e planifikimit urban dhe rregullimit te ambientit. Ajo insiston në nevojën për bashkëpunim në të gjitha nivelet ndërmjet planifikuesve urban, sipërmarrësve të ndërtimeve urbane dhe ruajtësve të mjedisit si dhe ne pjesëmarrjen dhe informimin e publikut.

Përveq kesaj, mbrojtja e trashëgimisë mund t'i kontribuojë zhvillimit ekonomik.

Pamjet më të mira për të ardhmen e trashëgimisë qëndron në shfrytëzimin e saj. Edhe pse mbrojtja e pronave kushton para, ajo gjithashtu paraqet një burim i të ardhurave dhe krijimit të vendeve të punës. Në Konventë janë sqauar lidhjet e investimeve të financimit publik dhe privat dhe kualifikimit profesional.

Në këtë kontekst konventa duhej që të përmbushte qartazi dy qellime:

- të forcojë dhe avancojë politikat për mbrojtjen dhe vlerësimin e trashëgimisë brenda territoreve të vendeve anëtare;
- të afirmojë solidaritetin evropian në lidhje me mbrojtjen e trashëgimisë dhe të perkrahë bashkëpunim të vërtetë ndërmjet shteteve dhe rajoneve.

Këto dy qellime shihen ne tekstin e konventës dhe janë arsyetur në dy pjesë.

Pjesa e parë ka te bëjë me mekanizmin minimal mbrojtës dhe politiken mbrojtëse qe duhet të aplikohen ne frymen paraprake të Këshillit të Evropës dhe institucioneve tjera të specializuara ndërkombëtare. Ajo ndahet në pjesët vijuese: "Përcaktimi i trashëgimisë arkitekturale"; "Identifikimi

i pronave për t'u mbrojtur"; "Procedurat e mbrojtjes ligjore"; "Masat ndihmëse"; "Sanksionet"; "Politikat e mbrojtjes"; "Pjesëmarrja dhe asociacionet"; "Informimi dhe trajnimi".

Qëllimi i pjesës së dytë është të forcojë bashkëpunimin më të ngushtë evropian në mbrojtje të trashëgimisë. Ajo vendos parimet e "koordinimit evropian të politikave të mbrojtjes" qe përfshinë konsultimet ndërmjet palëve për formulimin e politikave se si ne botën bashkohore do të aplikohen shkëmbim aktiv i përvjoes dhe personave.

Natyra evolucionare e konventës është e dukshme në dispozitën mbi krijimin e një komiteti për të monitoruar aplikimin e saj dhe në faktin se ky komitet mundet jo vetëm t'i propozojë amendamentet konventës por gjithashtu të formulojë rekomandime varësisht nga zhvillimi i situatës dhe shenimeve.

Teksti përfundon me dispozitat përfundimtare në përputhje me dispozitat që vleinë për të gjitha Konventat dhe të cilat janë të hartuara me ndihmën e Këshillit të Evropës.

Nga ana tjetër, titulli i konventës përmban shprehjen "Trashëgimia Arkitekturale e Evropës" me qëllim që të konfirmojë se objektivi për palët nënshkruese të konventës është të mbrojnë trashëgiminë historike të përbashkët për të gjithë dhe të vendosur në territorin evropian. Në këtë drejtim, teksti nuk ka lidhje me pasqyrimet e kulturës Evropiane të krijuara në kontinentet tjera.

B. Komente mbi nenet e konventës

Preamble

Preamble e konventës i ka tri qëllime:

- Ajo e vendosë konventën në kontekst të aktivitetit të Këshillit të Evropës gjatë një periudhe tridhetëvjeçare në trashëgiminë kulturore në përgjithësi dhe trashëgiminë ndërtimore në veçanti.
- Ne pajtim me rregullat ligjore, rikujton qellimin e fundit te Konventës dhe shprehë një filozofi evropiane të mbrojtjes. Qëllimi është, njekohësisht të ju lë trashëgim evropianëve sistem të vlerave kulturore dhe përmirësojë ambientin e tyre dhe në të njëjtën kohë të forcojë zhvillimin e balancuar ekonomik dhe social në shtete dhe bashkësi.
- Ajo konfirmon nevojën për solidaritet aktiv ndërmjet palëve, të cilat, obligohen per bashkëpunim efektiv duke nënvizuar pajtimin e tyre mbi parimet e përbashkëta, zotohen për bashkëpunim efektiv në zbatimin e politikave të mbrojtjes dhe rehabilitimit.

Neni 1

Trashëgimia arkitekturore që do të mbrohet nga kjo konventë duhet përcaktuar. Teksti miraton tri klasifikime për pjesët përbërëse të trashëgimisë në përputhje me përcaktimet që përmban Konventa për Mbrojtjen e Trashëgimisë Botërore Kulturore dhe Natyrore e vitit 1972 dhe Rezoluta (76) 28 e Komitetit të Ministrave të Këshillit të Evropës lidhur me adaptimin e ligjeve dhe rregulloreve që kanë të bëjnë me kërkeshat për mbrojtje të integruar të trashëgimisë arkitekturore. Definicione e propozura marrin parasysh procesin aktual te zgjerimit te kufijeve te "trashëgimisë".

Në shumicën e vendeve, interesit per mbrojtjen e kategorive të ndryshme të objekteve rritet. Mbrojtja e integruar rezultoi në një koncept të trashëgimisë, më parë të kufizuar në monumente individuale (ndërtesa fetare, kala, fortifikata etj.), që zgjerohet për të përfshirë grupe të ndërtesave

historike në qytete dhe veprat popullore të arkitekturës. Konceptit i jane shtuar edhe objektet in-
xhinierike, disa ndërtime të caktuara hekuri, shtëpi private dhe art nouveau, trashëgiminë indus-
triale në format e veta të ndryshme, veprat e caktuara arkitekturale moderne etj.

Kriteret kualitative të ngjashme në tri pjesët përbërëse të trashëgimisë arkitekturale janë të ng-
jashme.

a. Kriteret kualitative

Çfardo prone e mbrojtur te jetë, Konventa nuk varet nga vjetërsia por nga një varg kriteresh të
cilët njëkohësisht mundësojnë dallimin e tyre në raport me mjedisin e ndërtuar. Interesi per iden-
tifikimin e pronës mund të jetë i natyrës historike, arkeologjike, artistike, shkencore, sociale apo
teknike.

Pajtueshmëria me një apo shumë nga këto kritere, apo të gjitha prej tyre, nënkupton që prona në
fjalë mund të konsiderohet pjesë e trashëgimisë arkitekturale. Departamentet relevante të seilës
palë janë, përgjegjëse për të vendosur nëse kriteret janë plotësuar apo jo.

b. Kategoritë e pronave për t'u mbrojtur

i. *Monumentet:* Ky term përfshin punët arkitekturale, veprat artistike dhe objekte të cilat janë të
vendosura në zona urbane apo rurale. Ato mund të janë jo vetëm krijimet e qëllimshme që kanë
për qëllim të përkutojnë njerëzit apo ngjarjet por gjithashtu, shiquar në përgjithësi çdo ndërtim
të cilit shoqëria i atribuon një vlerë në përputhje me kriteret e lartpërmendura kualitative.

Fushëveprimi i konventës zgjerohet në paisje dhe elemente dekorative të cilat paraqesin një pjesë
integrale të ndërtesës së mbrojtur. Me këtë mund të konsiderohen krijimet artistike dhe teknike të
cilat nderlidhen me arkitekturën dhe të cilat janë ndertuar në lidhshmeri me të (sikur puna prej
drurit, skulpturat, freskat, vitrazhet, pajisja teknike etj.).

Konventa ka të bëjë me ndërtesat dhe lokacionet. Megjithatë, duke njojur rëndësinë e objekteve
të lëvizshme të cilat kanë një lidhje të veçantë historike me ndërtesat e mbrojtura, në të cilat
ndodhen, duhet kushtuar kujdes i shtuar mundësisë së zgjerimit edhe të saj.

ii. *Grupet e ndërtesave:* Kjo shprehje përfshinë grupet e ndërtesave në zonat urbane dhe rurale të
cilat njëkohësisht duhet të janë homogjene, të plotesojnë kriteret e definuara ne paragrafin a dhe
të janë mjaftueshëm koherente për të formuar njësi të caktueshme gjeografike. Shembuj të këtij
koncepti mund te mirren komplekset arkitektonike, qendrat historike urbane, grupet e objekteve
industriale dhe fshatrat.

iii. *Lokacionet:* Ky term përfshinë zonat pjeserisht të ndertuara ku njeriu ka lënë gjurmën e vet
dhe janë të ndryshme nga zonat me natyrë krejtësisht të paprishur dhe janë mjaftueshëm ho-
mogjene për të qenë gjeografikisht të dallushme dhe rëndësia e të cilave janë te bazuara në para-
grafin a.

Kategoritë mund të përkojnë prej natyre: monumentet, për shembull, mund të gjenden brenda
grupeve të ndërtesave apo lokacioneve. Zonat pejsazhere të tillë dhe parqet historike mund të
hyjnë në njérën nga këto kategoritë.

Neni 2

Kjo dispozitë vendos parimin e studimit shkencor të elementeve përbërëse të trashëgimisë dhe

përgatitjes së dokumentacionit që mundeson identifikimin dhe njohjene pronave si hap i parë drejtë mbrojtjes ligjore. Ka shumë lloje të ndryshme të inventarit, siç mund të shihet ne një studim i porositur nga Këshilli i Evropës (shih studimin rreth inventarëve të trashëgimisë artistike, arkitekturore dhe kulturore në vendet evropiane” nga Zot. Knoepfli, Strasburg (Strasbourg), 1984).

Neni u referohet jo vetëm inventarëve shkencor por gjithashtu dokumentacionit të përshtatshëm të thjeshtësuar, që mundeson kontroll të shpejtë. Qëllimi i tyre do të ishte të sigurojnë informata mbi pronat të cilat ende nuk janë mbrojtur apo ato që janë përfshirë në një inventar por të cilat mund te kërcënohen per shkak të kryerjes se punimeve për rregullimin e hapsirave apo planeve për shkatërrimin e tyre apo ndryshimin serioz. Kjo evidencë mund të trasojë rrugen per të hapur procedurat e mbrojtjes.

Neni 3

Përderisa nen 1 përcakton trashëgiminë arkitekturore, nen 3 percakton parimin qe ka të bëjë me masat ligjore që duhet ndërmarrë për të mbrojtur pronat e caktuara. Këto masa mund të ndryshojnë ne varesheri te sistemeve politike, legjislative dhe administrative të palëve te ndryshme. Përgjegjësitetë ne këtë fushë mund të bartën në nivel nacional, rajonal apo lokal dhe marrëveshjet për mbrojtje mund të materializohen në legjislacionin e planifikimit rajonal apo urban apo në legjislacionin e trashëgimisë arkitekturore apo në të dyja në të njëjtën kohë. Një legjislacion i tillë mund t'u jap mbrojtje ndërtimeve të veçanta apo të caktoj kufijtë (dhe së këndejmi shtrirjen) e zonave të mbrojtura.

Neni 4

Ky nen pëershkruan sistemet legale të aplikueshme për trashëgiminë e mbrojtur. Ky sistem vendos parimin e përgjithshëm qtë pronave të mbrojtura nga degradimi, shkatërrimi apo rrënim. Ato parashifen, pavarësisht nga autoriteti kompetent dhe korniza ligjore në të cilën ato zbatohen, një sistem të autorizimit paraprak për llojet e ndryshme të punës që rrezikon të prek trashëgiminë arkitekturale. Puna e tillë përfshinë:

- propozimet për ndryshimin apo rrënimin e monumenteve të mbrojtura apo monumenteve për të cilat janë krijuar procedura të mbrojtjes dhe planet qe kanë të bëjnë me mjedisin rrëthues (paragrafet 2.a dhe b) apo zonën brenda pamjes së monumenteve të tilla;
- propozimet për punët rrënuese, rindertimeve të reja apo ndryshimet e mëdha që mund të ndikojnë negativisht në një grup të ndërtesave apo në një lokalitet (parografi 2.b).

Qëllimi esencial i këtyre dispozitave është të sigurojnë kontroll punë që mund te ndikojne në pronat e mbrojtura dhe të evitojë demtime të qëllimshme apo shkatrrime, dhe çdo rrënim qe do te ishte në kundershtim me masat mbrojtese. Sipas këtyre marrëveshjeve, autoriteti kompetent mban përgjegjësinë për vlerësimin e pranimit te planeve të caktuara dhe ndryshimeve të cilat janë të pranueshme.

Sipas paragrafit c nga autoritetet kompetente i jepet mundesia t'i kërkojnë një pronari i cili është neglizhent të kryej punën e tillë mirëmbajtëse ashtu siç është e nevojshme apo, nëse pronari dështon t'a bëjë këtë, autoritetet ta kryejnë punën vetë. Meqë legjislacioni i vendeve të ndryshme mund të ndryshojë në këtë pikë, paragrafi nuk tregon nëse, në rast të punës së kryer nga autoritetet publike, autoritetet e tilla do ta kenë të drejtën të marrin masa ndaj pronarit.

Paragrafi d merret me mundësinë e eksproprijimit të një prone të mbrojtur.

Për shkak të problemeve kushtetutuese dhe problemeve me ligjin vendor që dalin në vendet e caktuara, paragrafi c dhe d përmenden në nenin 25 që ka të bëjë me kufizimet që mund të bëhen.

Neni 5

Formulimi bazohet në nenin 7 të Kartës Ndërkombëtare për Mbrojtjen dhe Restaurimin e Monumenteve dhe Lokaliteteteve, e miratuar nga Këshilli Ndërkombëtar për Monumente dhe Lokaliteteteve (ICOMOS) më 1964: "Monumenti është i pandashëm nga historia për të cilën bart dëshmi dhe nga mjeshti në të cilin ai gjendet. Lëvizja e krejt apo një pjese të një monumenti nuk mund të lejohet përvèç nëse ruajtja e monumentit e kërkon një gjë të tillë apo ku kjo është e arsyeshme bazuar në interesat nacionale dhe ndërkombëtare të një rëndësie të lartë."

Nëse ka arsyë imponuese për lëvizjen e një strukturë të mbrojtur, konventa përcakton garancion teknik te mjaftueshem për të demontuar dhe rindertuar strukturën e tillë.

Neni 6

Ky nen ka të bëjë me llojet e ndryshme të përkrahjes financiare të cilën mund t'a jepin autoritetet publike për të siguruar apo inkurajuar mirëmbajtjen dhe restaurimin e pronave të mbrojtura.

Paragrafi 1 përfshinë financimin parcial apo neë tërësi nga shteti apo buxhetet e decentralizuara të autoritetit të ca apo krejt punës së bërë në pronat që u takojnë organeve publike apo qytetarëve privatë. Në rast të pronave në pronësi private, u referohet llojeve të ndryshme të ndihmës financiare që jepet nga autoritetet publike.

Paragrafet 2 dhe 3 u referohen masave indirekte për të perkrahur mbrojtjen, duke përfshirë mirëmbajtjen, restaurimin, rehabilitimin dhe menaxhimin e pronave. Masat e tillë mund të përfshijnë dhëni e koncesioneve të vecanta pronarëve privatë sa i përket taksave në pronë apo taksave të trashëguara. Ato gjithashtu mund të zgjerohen në marrëveshjet mbi taksat që u takojnë ndërmarrjeve dhe asociacioneve.

Teksti përfshin zgjidhjet e paraqitura në vendet e ndryshme anëtare duke pasur parasysh mjetet në dispozicion dhe situatën e përgjithshme ekonomike. Ky nen kërkon masa për të zgjeruar rolin e qytetarëve dhe asociacioneve. Bara e mbrojtjes së një trashëgimie gjithnjë e më të gjerë duhet të ndahet nga komuniteti si i tërë; nuk mund të bartet vetëm nga autoritetet publike.

Neni 7

Kjo dispozitë ka të bëjë me masat e ndryshme që duhet të ndërmirren sa i përket hapësirave publike: pajisjet e rrugës, shenjat, përmirësimet në sheshe dhe kopshte publike etj.

Neni 8

Ky nen njeh problemet që dalin nga ndotja dhe obligon palet që jo vetëm të inkurajojnë kërkimin shkencor në këtë fushë me synim të gjetjes së rrugëve për luftimin e efekteve të ndotjes por edhe gjithashtu të marrin parasysh kërkosat për mbrojtjen e trashëgimisë në politikat e përgjithshme për kontrollimin e ndotjes.

Neni 9

Shkeljet e ligjit që mbron trashëgiminë kane pasoja te ndryshme varesisht nga shtetet. Përgjegjësitë relevante mund të bien mbi shtetin apo autoritetet e decentralizuara. Masat të cilat mund të merren mund të bien brenda fushëveprimit të së drejtës penale apo të drejtës administrative. Neni është formuluar ashtu që të shhang konfliktin ndërmjet konventës dhe të ligjit vendor të palëve nënshkruese.

Neni 10

Pesë paragrafët e këtij nenit pasqyrojnë parimet e mbrojtjes së integruar të trashëgimisë të vendlodura gjatë punës së mëhershme të Këshillit të Evropës.

Paragrafi 1 thekson nevojën për të përfshirë konservimin e pronave të mbrojtura në objektivat e planifikimit rajonal dhe urban, në fazën e elaborimit te planeve hapsinore apo dhenies se lejes se punës.

Paragrafi 2 nënizon rëndësinë e implementimit të programeve për mirëmbajtje dhe restaurim veçanërisht në kontekst të politikave më të gjera të mbrojtjes së integruar.

Paragrafi 3 thekson rëndësinë e krijimit dhe mbajtjes së lidhjeve të qarta ndërmjet mbrojtjes së trashëgimisë arkitekturore kultures dhe politikave te ambientit jetesor.

Paragrafi 4 risjell vlerën, në procesin e planifikimit, e mbrojtjes të ndërtimeve të caktuara të cilat nuk jane te mbrojtura por të cilat qartazi janë asete në mjediset e veta të veçanta.

Paragrafi 5 thekson ndikimin pozitiv të politikave të mbrojtjes, si shfrytëzimit poashtu edhe ruajtjes se teknikave kombetare dhe materialve. Ekzistenza e vazhdueshme e këtyre shkathtësive dhe disponueshmëria e materialeve janë, për më tepër, kushte paraprake për mirëmbajtjen e trashëgimisë.

Neni 11

Ky nen krijon parimin sipas të cilil shfrytëzimi i trashëgimisë mund t'i kontribuojë mirëmbajtjes së saj. Esenca e këtij teksti duhet të krahasohet me nenin 5 të Kartës së Venedikut (ICOMOS, 1964): "Mbrojtja e monumenteve gjithmonë lehtësohet duke i shfrytëzuar ato për disa qëllime të dobishme shoqërore. Së këndejmi, shfrytëzimi i tillë është i dëshirueshëm por ai nuk guxon të ndryshojë pozitën apo dekorimin e ndërtesës. Vetëm në kuader të këtyre kufizimeve mund të planifikohen dhe lejohen ndryshimet e bëra pas ndryshimit te shfrytezimit".

Jo vetëm që ndryshime të caktuara mund të bëhen brenda ndërtesave të cilat e kanë ruajtur funksionin e tyre fillestar por ndërtesat gjithashtu mund të përshtaten për përdorime të reja. Kriteret që do të zbatohen padyshim varen nga natyra e ndërtesave, mjedisi i tyre dhe shfrytëzimi i caktuar për to. Parimi fundamental i nenit është besnikëria ndaj karakterit arkitekturor dhe historik të ndërtesës. Kjo nënkupton, në rast të ndërtesës së mbrojtur të përshtatur për t'iu shërbyer tërësisht qëllimeve të reja, zgjedhjen e zgjidhjeve të cilat nuk janë të parevokueshme.

Neni 12

Ky nen mbulon qasjen e përmirësuar publike dhe pranimin dhe mbrojtjen e ambientit natyror të pronave të mbrojtura. Qëllimi është të krijohet një balance ndërmjet hapjes për vizitorë dhe mbrojtjes së karakterit arkitekturor dhe historik të objekteve të cilat e kanë arsyetuar mbrojtjen.

Neni 13

Parimet e mbrojtjes së integruar të trashëgimisë nënkuptojnë bashkëpunim efektiv ndërmjet departamenteve të ndryshme administrative në fjalë me qëllim të zbatimit të politikës së dëshiruar. Neni sjell ndërmend nevojën për një bashkëpunim të tillë i cili duhet implementuar ndërmjet departamenteve dhe zyrtarëve të, shpesh autoritetet e ndryshme qeverisëse qendrore dhe lokale.

Neni 14

Neni thekson nevojën për të involvar autoritetet publike, organizatat private dhe publikun e gjërë

në procesin vendimmarrës veçanërisht në kontekst të nevojës për të mbrojtur trashëgiminë arkitekturore.

Paragrafi 1 në përputhje me rrethanat i referohet krijimit të strukturave për të lehtësuar bashkëpunimin ndërmjet palëve të ndryshme të involvuar: shtetit, autoriteteve lokale, asociacioneve dhe publikut. Paragrafi 2 i referohet forcimit të asociacioneve jo fitimprurëse dhe llojeve të ndryshme të sponsorizimit. Masat e autoritetit publik duhet të mbështeten gjithnjë e më shumë në asistencën e personave apo autoriteteve private. Format e reja të sponsorizimit përfshijnë përgjegjësinë e ndërmarrjeve të caktuara industriale apo tregtarë për mbrojtjen e trashëgimisë së tyre historike dhe mbështetjen nga ana e tyre për kryerjen e një numri të aktiviteteve konservuese.

Neni 15

Vetëdijesimi dhe mirëkuptimi janë kushte paraprake për pjesëmarrje. Nëse popullata si e tërë do t'a respektojë trashëgiminë, një kuptim i koncepteve të arkitekturës, historisë dhe mjedisit duhet të zhvillohet që në moshën shumë të hershme.

Paragrafi 1 tregon qëllimin e forcimit të vetëdijes, domethënë t'a bëjmë se cilin të kuptojë rrënjet e thella kulturore që ndahen nga shtetet dhe, natyrisht, rajonet në gjithë Evropën. Në këtë menyrë mund të kuptohet më mirë e kaluara dhe e tanishmja.

Paragrafi 2 i referohet jo vetëm identifikimit të lëndëve që do të përfshihen në planprogramet shkollorë por gjithashtu edhe përbajtjes së politikave për zhvillimin e një vetëdije mbi trashëgiminë. Qe mbrojtja të mos kufizohet vetem me mbrojtjen e formës kuptimi i se cilës ka humb, e rëndësishme është të ndiqohen lidhjet qe ekzistojnë mes arkitektures, artit, traditave kombetare dhe mënyrave të jetës. Nga pikëpamja e ndërtimit evropian, është veçanërisht interesante të merren parasysh tërësitë kulturore rajonale të cilat marrin formë duke kaluar kufijtë shtetëror dhe pasqyrojnë kulturat e përbashkëta të shpërndara në zona të gjera.

Neni 16

Ky nen ka të bëjë me zhvillimin e nevojshëm të sistemeve të trajnimit për profesionet dhe zanatet e ndryshme që kanë të bëjnë me lëminë e mbrojtjes.

Neni 17

Ky nen është i pari në këtë pjesë që i është kushtuar koordinimit evropian të politikave te mrojtjes. Ai jep një listë kufizuese të sektorëve në të cilët shkembimi i rregullt e informatave do të ndihmonë për të avancuar dijen. Një shkembim i tillë shpie tek elaborimi i politikave bashkërenduese mbi trashëgiminë të dakorduara për palët.

Paragrafi 1 ka të bëjë me metodat për analizë, mbrojtje ligjore dhe praktike të pronave të cilat janë të mbrojtura. Është veçanërisht e vlefshme të mblidhen informata në gjithë Evropën dhe të kryhen studime të përbashkëta për konceptin e njëjtë të trashëgimisë dhe kriteret për mbrojtje të duhur ligjore të saj.

Paragrafi 2 ka të bëjë me mënyrat dhe mjetet e integrimit të trashëgimisë së ndërtesave dhe lokalitetetëve në jetën ekonomike, sociale dhe kulturore.

Paragrafi 3 i referohet shfrytëzimit të teknologjive të reja për identifikimin, mirëmbajtjen, restaurimin dhe promovimin e trashëgimisë.

Paragrafi 4 i referohet arkitekturës moderne e cila do të jetë trashëgimi e së ardhmes. Problemet

e ngritura nga futja e arkitekturës moderne në grupet ekzistuese të ndërtesave dhe lokakaliteteve si dhe në afërsi të monumenteve të mbrojtura kërkojnë një shkëmbim më të gjerë të informatave ndërmjet palëve.

Neni 18

Një sistem i asistencës teknike tanimë funksionon nën përkujdesjen e Këshillit të Evropës: ai përfshinë dërgimin e delegacioneve të ekspertëve në qytete për të cilat qeveritë e vendeve në fjalë kanë bërë aplikime. Në fakt, "rregullat për asistencë teknike në lidhje me mbrojtjen e integruar të trashëgimisë kulturore të monumenteve dhe lokaliteteve" janë miratuar nga Komiteti i Ministrave i Këshillit të Evropës prej 28 majit 1979.

Neni 19

Ky nen merret me zgjerimin e dëshirueshëm të shkëmbimeve të personave të profesioneve dhe zanateve të ndryshme që kanë të bëjnë me mbrojtjen e trashëgimisë. Ai i referohet në mënyrë specifike atyre që janë përgjegjës për trajnim në sektorët e ndryshëm të kualifikimit profesional.

Mundësitet e ofruara nga trajnimi i vazhdueshëm lehtëson mobilizimin e përkohshem apo të zgjatur. Do të ishte e deshirueshme qe të pajtohen me rregullat nationale dhe rajonale mbi trajnimin në shërbim. Përveç kurseve trajnuese, rregulloret për kualifikim profesional duhet të bëjnë të mundshme, nëse tanimë nuk e kanë bërë këtë, pranimin e specialistëve të cilët dëshirojnë të ushtrojnë profesionin apo zanatin në vende tjera nga vendi i tyre i origjinës.

Neni 20

Me qëllim të sigurimit që konventa implementohet në mënyrë sa më efikase që të jetë e mundur, krijimi i një komiteti për të monitoruar aplikimin e saj është konsideruar e dëshirueshme.

a. Funksionet e komitetit

– Komitetit do t'i kërkohet t'i raportojë, në intervale të tilla të cilat do t'i vendos vet, Komitetit të Ministrave të Këshillit të Evropës mbi:

–qëndrimin lidhur me politikat mbi trashëgiminë, të zbatuara nga shtetet nënshkruese të konventës;

–aplikimin nga ana e palëve;

–aktivitetet e veta.

– Komitetit më tutje do t'i kërkohet t'i propozojë Komitetit të Ministrave, masat për të ndihmuar aplikimin e konventës. Këto masa mund të jenë propozime për rekomandime shteteve anëtare, propozime lidhur me programin ndërqeveritar të punës të Këshillit të Evropës dhe çdo propozim tjetër lidhur me bashkëpunimin ndërkombëtar multilateral dhe informimin dhe motivimin e shteteve, autoritetetëve lokale dhe publikut Evropian.

–Komitetit gjithashtu do t'i kërkohet t'i japë rekomandime Komitetit të Ministrave lidhur me ftesat ndaj vendeve joanëtare të Këshillit të Evropës për të miratuar konventën.

b. Statusi i komitetit

Sipas neni 17 të Statutit të Këshillit të Evropës Komiteti i Ministrave mund të krijojë komitete apo komisione këshilluese dhe teknike për qëllime të tilla specifike ashtu siç mund të konsiderohet e dëshirueshme.

Statuti i secilit komitet caktohet nga Komiteti i Ministrave. Komiteti mund të jetë një komitet ad hoc i ekspertëve përgjegjës në mënyrë të drejtpërdrejtë ndaj Komitetit të Ministrave apo komitetit drejtues për sektorin e "trashëgimisë arkitekturore", apo ndonjë marrëveshje tjetër e duhur që mund të bëhet.

Gjatë takimit të tij, komiteti i përzgjedhur i ekspertëve gjykoi që statuti i komitetit përgjegjës për zbatimin deri në fund të konventës te filloj se vepruari kur Konventa te hyej në fuqi.

Neni 21

Formulimi i këtij nenit bazohet në dispozitat model tanimë të përfshira në konventat tjera ndërkombëtare me qëllim të evitimit të çdo vështirësie që del nga raporti reciprok ndërmjet konventave që mbulojnë fushat e ngjashme.

Kjo konventë ndryshon në të dyja në formë dhe përbajtje nga Konventa për Mbrojtjen e Trashëgimisë Botërore Kulturore dhe Natyrore e miratuar nga Konferenca e Përgjithshme e UNESCO-s më 16 nëntor 1972. Qëllimet e dy konventave janë mjaft të ndryshme, ashtu siç janë organizatat nën mbështetjen e të cilave janë përgatitur ato. Njëra është rajonale sa i përket fushëveprimit, tjetra është botërore. Konventa e Këshillit të Evropës plotëson Konventën e UNESCO-s dhe, megjithëse në konformitet me fryshtën e përgjithshme të saj, ajo paraqet një komplet të dispozitave të konceptuara dhe përshtatura për kërkeshat Evropiane. Fushëveprimi material i Konventës së Këshillit të Evropës nuk perfshire trashegiminë natyrore, ndryshe nga teksti i UNESCO-s. Për më tepër, nuk siguron një listë të pronave të interesit të veçantë ndërkombëtar; në vend të kësaj, ajo përcakton marrëveshjet e përgjithshme minimale për mbrojtjen e pronave dhe vendos një seri të parimeve për politikat Evropiane të mbrojtjes. Perveq kësaj Konventa e Këshillit të Evropës i referohet më tutje asistencës teknike dhe bashkimit të shkathtësive por nuk krijon një fond për mbështjeje të dyanshme. Kështu, secili tekst i kësaj Konverte ka karakteristikat e veta të veçanta.

Një dallim gjithashtu duhet të bëhet ndërmjet Konventës për Mbrojtjen e Trashëgimisë Arkitekturore të Evropës dhe Konventës Evropiane për Mbrojtjen e Trashëgimisë Arkeologjike e hartuar brenda Këshillit të Evropës më 1969. Sipas nenit 1 të asaj konverte të sjellur me vonë "...të gjitha mbetjet dhe objektet apo të gjithat gjurmët tjera te ekzistencës njerëzore, e cila bart dëshmi për epokat dhe civilizimet për të cilat gërmimet apo zbulimet janë burimi kryesor apo njëri nga burimet kryesore për informim shkencor, duhen konsideruar si objekte arkeologjike".

Elemente të caktuara të trashëgimisë arkeologjike brenda kuptimit të konventës së vitit 1969 mund të jenë të lëvizshme apo të palëvizshme. Në raste të caktuara, kufiri ndërmjet trashëgimisë arkitekturelle dhe trashëgimisë arkeologjike, nuk janë mjaft të precizuara.

Per kete arsyen 21 nevojitej të parandalojë çdo vështirësi eventuale duke potencuar që dispozitat e kësaj konverte nuk janë te dëmshme për aplikimin e dispozitave të tilla specifike, dhe në disa raste, më të favorshme lidhur me mbrojtjen e pronave ashtu siç janë shprehur në konventat e tjera.

Nenet 22 deri në 27

Klauzolat përfundimtare që përbajnjë nenet 22 deri në 27 bazohen në model klauzolat përfundimtare për konventat dhe marrëveshjet e Këshillit të Evropës.

Neni 25 siguron mundesinë e rezervës në kohën e nënshkrimit apo depozitimit të instrumentit të ratifikimit, pranimit, miratimit apo aderimit në lidhje me:

- mundësinë që autoritetet publike ti kërkojnë pronarit të pronës së mbrojtur të kryej punën apo ta kryejnë punën e tillë vetë nëse pronari dështon ta bëjë atë (Neni 4.c);

- mundësinë e eksproprijimit të një prone të mbrojtur (Neni 4.d).

Asnjë kufizim tjetër nuk mund të bëhet nga palët nënshkruese.

*Residential complex of Emin Gjiku, 18-19 century, detail
Kompleksi rezidencial Emin Gjiku, shek. 18 -19, detaj
Rezidencialni kompleks Emin Gjiku, 18 -19 vek, detalj*

Konvencija o zaštiti evropskog arhitektonskog blaga

Granada, 3.X.1985

Države članice Saveta Evrope, potpisnice ove konvencije,

S obzirom na to da je cilj Saveta Evrope postizanje većeg jedinstva među članicama, između ostalog, radi očuvanja i ostvarivanja ideala i principa koji su njihova zajednička veština;

Uviđajući da arhitektonsko blago predstavlja nezamenljiv izraz bogatstva i raznovrsnosti evropske kulturne baštine, da je ono neprocenjivo svedočanstvo o našoj prošlosti, kao i zajedničko bogatstvo svih Evropljana;

Imajući u vidu Evropsku kulturnu konvenciju potpisano 19. decembra 1954. godine u Parizu, a posebno njen član 1;

Imajući u vidu Evropsku povelju o arhitektonskom blagu, koju je usvojio Ministarski komitet Saveta Evrope 26. septembra 1975. godine i Rezoluciju (76) 28, usvojenu 14. aprila 1976. godine koja se odnosi na prilagođavanje zakona i propisa potrebama integralnog očuvanja arhitektonskog blaga;

Imajući u vidu Preporuku 880 (1979) Parlamentarne skupštine Evropskog saveta o očuvanju evropskog arhitektonskog blaga;

Imajući u vidu Preporuku Br. R (80) 16 Ministarskog komiteta državama članicama o stručnoj obuci arhitekata, urbanista, građevinskih inženjera i pejzažnih arhitekata, kao i Preporuku Br R (81) 13 Ministarskog komiteta usvojenu 1. jula 1981. godine, o akciji pomoći nekim zanatima koji odumiru u okviru zanatske delatnosti;

Podsećajući na značaj prenošenja na buduće generacije sistema kulturnih referenci, unapređenja urbane i ruralne životne sredine, a time i podsticanja privrednog, društvenog i kulturnog razvoja država i regiona;

Svesne značaja postizanja sporazuma o glavnom pravcu zajedničke politike za očuvanje i unapređenje arhitektonskog blaga;

Saglasile su se o sledećem:

Definicija arhitektonskog blaga

Član 1

Za svrhe ove konvencije, izraz "arhitektonsko blago" obuhvata sledeća trajna dobra:

1. spomenike: sve građevine i konstrukcije od izrazitog istorijskog, arheološkog, umetničkog, naučnog, socijalnog, odnosno stručnog značaja, uključujući instalacije i opremu;

2. grupe građevina: kompaktne grupe gradskih, odnosno seoskih građevina koje se ističu zbog svog istorijskog, arheološkog, umetničkog, naučnog, socijalnog, odnosno stručnog značaja, a koje su dovoljno jedinstvene da čine topografski određene celine;
3. lokalitet: zajednička dela čoveka i prirode, odnosno područja koja su delimično izgrađena i dovoljno prepoznatljiva i homogena da se mogu topografski definisati, koja su od izuzetnog istorijskog, arheološkog, umetničkog, naučnog, socijalnog, odnosno stručnog značaja.

Identifikacija dobara koja podležu zaštiti

Član 2

Radi precizne identifikacije spomenika, grupa građevina i lokaliteta koji podležu zaštiti, svaka strana se obavezuje da će čuvati njihov inventar i da će u slučaju ugroženosti pomenutih dobara, u najkraćem mogućem roku pripremiti odgovarajuću dokumentaciju.

Zakonska procedura zaštite

Član 3

Svaka strana se obavezuje da će:

1. primeniti zakonske mere radi zaštite arhitektonskog blaga;
2. u okvir tih mera i na način svojstven svakoj državi, odnosno regionu predvideti odredbe za zaštitu spomenika, grupa građevina i lokaliteta.

Član 4

Svaka strana se obavezuje da će:

1. sprovoditi odgovarajuću proceduru nadzora i ovlašćenja predviđena odredbama o pravnoj zaštiti pomenutih objekata;
2. sprečavati skrnavljenje, propadanje, odnosno rušenje zaštitnih dobara. U tom cilju, svaka strana se obavezuje da će doneti, ako to već nije učinila, zakon kojim se:
  - a) zahteva podnošenje nadležnom organu svakog projekta za rušenje, odnosno izmenu spomenika koji su već zaštićeni, odnosno u vezi sa čijom zaštitom je već pokrenut postupak, kao i svakog projekta koji se tiče njihove okoline;
  - b) zahteva podnošenje nadležnom organu svakog projekta koji se odnosi na grupu građevina, odnosno neki njen deo, odnosno lokalitet, a koji podrazumeva:
    - rušenje građevine;
    - izgradnju novih građevina;
    - suštinsko menjanje karaktera građevine, odnosno lokaliteta;
  - c) dozvoljava javnim organima da zatraže od vlasnika dobara pod zaštitom da izvedu radove, odnosno da oni sami izvedu te radove ako to vlasnik ne učini;
  - d) dozvoljava eksproprijacija dobra pod zaštitom.

Član 5

Svaka strana se obavezuje da će zabraniti uklanjanje, u celosti ili delimično, svakog zaštićenog spomenika, osim kada je to neophodno radi njegove zaštite. U tom slučaju, nadležni organi pre-

duzimaju potrebne mere predostrožnosti za njegovo demontiranje, premeštanje i ponovno postavljanje na pogodnoj lokaciji.

Dopunske mere

Član 6

Svaka strana se obavezuje da će:

1. obezbediti finansijsku podršku javnih organa za očuvanje i restauraciju arhitektonskog blaga na svojoj teritoriji, u skladu s nacionalnim, regionalnim i lokalnim kompetencijama, a u okviru raspoloživih sredstava;
2. pribegavati, po potrebi, fiskalnim merama kako bi se olakšalo očuvanje ovih dobara;
3. podsticati privatnu inicijativu za očuvanje i restauraciju arhitektonskog blaga.

Član 7

Svaka strana se obavezuje da će u okolini spomenika, u okviru grupe građevina i lokaliteta, unapređivati mere za opšte unapređenje životne sredine.

Član 8

Radi smanjivanja rizika od fizičkog propadanja arhitektonskog blaga, svaka strana se obavezuje da će:

1. podržavati naučna istraživanja radi utvrđivanja i analiziranja štetnih posledica zagađivanja i iznalaženja načina da se te posledice smanje, odnosno uklone;
2. voditi računa o specifičnim problemima očuvanja arhitektonskog blaga u okviru politike za borbu protiv zagađivanja.

Sankcije

Član 9

Svaka strana se obavezuje da će obezbediti, u granicama svojih mogućnosti, da nadležni organi reaguju na odgovarajući i adekvatan način na kršenja zakona o zaštiti arhitektonskog blaga. To reagovanje može, u određenim uslovima, podrazumevati obavezu prekršioca da sruši novoizgrađeni objekat koji nije u skladu sa zahtevima, odnosno da zaštićeni objekt vrati u prvočitno stanje.

Politika očuvanja arhitektonskog blaga

Član 10

Svaka strana se obavezuje da će doneti integralne mere za očuvanje arhitektonskog blaga, koje:

1. obuhvataju zaštitu arhitektonskog blaga kao suštinskog cilja urbanističkog planiranja gradova i sela i obezbeđuju da se o ovim uslovima vodi računa u svim fazama izrade planova razvoja, kao i u procesu odobravanja radova;
2. unapređuju programe obnove i očuvanja arhitektonskog blaga;
3. omogućuju da očuvanje, unapređenje i poboljšanje arhitektonskog blaga postane

značajna karakteristika kulturne politike, politike u oblasti životne sredine, kao i politike planiranja;

4. olakšavaju, kad god je to moguće, u procesu urbanističkog planiranja gradova i sela, očuvanje i korišćenje nekih građevina čiji značaj sam po sebi ne opravdava njihovu zaštitu u smislu člana 3. stav 1. ove konvencije, ali koje su od interesa sa stanovišta njihove lociranosti u gradskoj, odnosno seoskoj sredini i kvaliteta života;

5. podstiču primenu i razvoj tradicionalnih veština i materijala, kao suštinskih za budućnost arhitektonskog blaga.

Član 11

Imajući u vidu dužnu pažnju koja se pridaje arhitektonskom i istorijskom karakteru tog blaga, svaka strana se obavezuje da će podsticati:

- korišćenje zaštićenih dobara u svetlu savremenih životnih potreba;
- adaptiranje, kada je to moguće, starih građevina za nove svrhe.

Član 12

Uviđajući značaj obezbeđivanja javnog pristupa zaštićenim dobrima, svaka strana se obavezuje da će preduzeti potrebne mere kako posledice obezbeđivanja tog pristupa, posebno dograđivanje na već postojećim konstrukcijama ne bi negativno uticalo na arhitektonski i istorijski karakter tih dobara i njihove okoline.

Član 13

Radi lakšeg sprovođenja tih mera, svaka strana se obavezuje da će, u okviru svoje političke i administrativne strukture, podsticati efikasnu saradnju na svim nivoima u okviru aktivnosti koje se odnose na očuvanje, kulturu, životnu sredinu i planiranje.

Učešće i udruženje

Član 14

Radi jačanja uticaja mera koje donose državni organi radi identifikacije, zaštite, restauracije, održavanja, upravljanja i unapređivanja arhitektonskog blaga, svaka strana se obavezuje da će:

1. uspostaviti, u raznim fazama procesa odlučivanja odgovarajuće mehanizme za pribavljanje informacija, konsultacije i saradnju između država, regionalnih i lokalnih organa, kulturnih institucija i udruženja i javnosti;
2. podsticati razvoj pokroviteljstva udruženja koja ne ostvaruju dobit radeći u ovoj oblasti.

Informisanje i obuka

Član 15

Svaka strana se obavezuje da će:

1. razvijati svest javnosti o značaju očuvanja arhitektonskog blaga, bilo kao elementa

kulturnog identiteta bilo kao izvora inspiracije i kreativnosti sadašnjih i budućih generacija; 2. unapređivati u tom cilju mere za širenje informacija i jačanje svesti, posebno korišćenjem savremenih komunikacionih i propagandnih tehnika, naročito radi: a) buđenja, odnosno povećanja interesovanja javnosti, već od školskog uzrasta, za zaštitu ovog blaga, kao i za kvalitet izgrađene sredine i arhitekturu; b) demonstriranja jedinstva kulturne baštine i veze između arhitekture, umetnosti, narodne tradicije i načina života, kako u Evropi tako i na nacionalnom nivou.

Član 16

Svaka strana se obavezuje da će unapređivati sistem obuke za razna zanimanja i zanate potrebne za očuvanje arhitektonskog blaga.

Koordinacija evropskih programa konzervacije

Član 17

Strane ugovornice se obavezuju da će razmenjivati informacije o svojim programima konzervacije u vezi sa sledećim pitanjima:

1. metodama koje treba usvojiti radi praćenja stanja, zaštite i konzervacije dobara, imajući u vidu istorijski razvoj, kao i svako povećanje broja takvih dobara;
2. načinima kako da se potreba za zaštitom arhitektonskog blaga najbolje uskladi s potrebama savremenih privrednih, društvenih i kulturnih aktivnosti;
3. mogućnostima koje pružaju nove tehnologije u oblasti utvrđivanja i registrovanja arhitektonskog blaga i borbe protiv propadanja materijala, kao i naučnog istraživanja, restauracije i metoda upravljanja i unapređivanja blaga;
4. načinima promovisanja arhitektonskog stvaralaštva kao doprinosa našeg vremena postojećoj evropskoj baštini.

Član 18

Strane ugovornice se obavezuju da će, po potrebi, jedna drugoj pružati tehničku pomoć u vidu razmene iskustava i stručnjaka u oblasti konzervacije arhitektonskog blaga.

Član 19

Strane se obavezuju da će, u okviru odgovarajućeg nacionalnog zakonodavstva, odnosno međunarodnih sporazuma na evropskom planu, podsticati razmenu stručnjaka za konzervaciju arhitektonskog blaga, uključujući one zadužene za dalju obuku.

Član 20

Za svrhe ove konvencije, Komitet eksperata, osnovan od strane Ministarskog komiteta Saveta Evrope, u skladu sa članom 17. Statuta Saveta Evrope, prati primenu Konvencije, a posebno:

1. periodično izveštava Ministarski komitet Saveta Evrope o stanju u vezi sa politikom konzervacije arhitektonskog blaga u državama potpisnicama Konvencije, o sprovođenju principa sadržanih u Konvenciji, kao i o svojim aktivnostima;
2. predlaže Ministarskom komitetu Saveta Evrope mere za sprovođenje odredbi Konvencije,

s tim što takve mere treba da obuhvataju multilateralne aktivnosti, reviziju, odnosno izmene i dopune Konvencije i informisanje javnosti o cilju Konvencije;

3. daje preporuke Ministarskom komitetu Saveta Evrope u pogledu upućivanja poziva državama koje nisu članice Evropskog saveta da pristupe ovoj konvenciji.

Član 21

Odredbe ove konvencije ne idu na štetu primene konkretnih povoljnijih odredaba o zaštiti dobara iz člana 1. sadržanih u:

- Konvenciji za zaštitu svetske kulturne i prirodne baštine od 16. novembra 1972. godine;
- Evropskoj konvenciji o zaštiti arheološke baštine od 6. maja 1969. godine.

Završne odredbe

Član 22

1. Ova konvencija je otvorena za potpisivanje država članica Saveta Evrope. Ona podleže ratifikaciji, prihvatanju, odnosno odobravanju. Ratifikacioni instrumenti o prihvatanju, odnosno odobravanju deponuju se kod generalnog sekretara Evropskog saveta.
2. Konvencija stupa na snagu prvog dana u mesecu koji sledi po isteku roka od tri meseca od datuma kada su tri države članice Evropskog saveta izrazile spremnost da prihvate obaveze koje proizilaze iz Konvencije u skladu sa odredbama prethodnog stava.
3. U odnosu na bilo koju državu članicu koja naknadno izrazi spremnost da se obaveže na poštovanje Konvencije, ona stupa na snagu prvog dana u mesecu koji sledi po isteku roka od tri meseca od datuma deponovanja ratifikacionog instrumenta, instrumenta o prihvatanju, odnosno odobravanju.

Član 23

1. Nakon stupanja ove konvencije na snagu, Ministarski komitet Saveta Evrope može pozvati bilo koju državu koja nije članica Saveta ni Evropske ekonomске zajednice da pristupi ovoj konvenciji na osnovu odluke većine predviđene članom 20d. Statuta Saveta Evrope, nakon glasanja svih predstavnika država ugovornica koji učestvuju u radu Komiteta.
2. U slučaju pristupanja bilo koje države ili Evropske ekonomске zajednice, Konvencija stupa na snagu prvog dana u mesecu koji sledi po isteku roka od tri meseca od datuma deponovanja instrumenta o pristupanju kod generalnog sekretara Evropskog saveta.

Član 24

1. Svaka država može u vreme potpisivanja Konvencije, odnosno deponovanja svog ratifikacionog instrumenta, instrumenta o odobravanju, odnosno pristupanju navesti teritoriju, odnosno teritorije na koje će se ova konvencija primenjivati.
2. Svaka država može u bilo koje vreme nakon toga, izjavom upućenom generalnom sekretaru Saveta Evrope, proširiti primenu ove konvencije na svaku drugu teritoriju navedenu u izjavi. U odnosu na takvu teritoriju Konvencija stupa na snagu prvog dana u mesecu koji sledi po isteku roka od tri meseca od datuma kada generalni sekretar primi takvu izjavu.

3. Svaka izjava data u skladu sa prethodna dva stava može se, u odnosu na bilo koju teritoriju navedenu u toj izjavi, povući obaveštenjem generalnog sekretara. Povlačenje stupa na snagu prvog dana u mesecu koji sledi po isteku roka od šest meseci od datuma kada generalni sekretar primi takvo obaveštenje.

Član 25

1. Svaka država može u vreme potpisivanja Konvencije, odnosno deponovanja svog ratifikacionog instrumenta, instrumenta o prihvatanju, odobravanju, odnosno pristupanju izjaviti da zadržava pravo da ne poštuje u celosti ili delimično odredbe člana 4. st. v. i g. Nikakve druge rezerve se ne mogu staviti.
2. Svaka država ugovornica koja, u skladu sa prethodnim stavom, stavi rezervu može je povući u celosti ili delimično, obaveštenjem generalnog sekretara Saveta Evrope. Povlačenje stupa na snagu na dan prijema takvog obaveštenja od strane generalnog sekretara.
3. Strana koja je stavila rezervu u pogledu odredaba iz stava 1. ne može od bilo koje druge strane zahtevati primenu te odredbe. Međutim, ako je njena rezerva delimična ili uslovna, ona može zahtevati primenu te odredbe u meri u kojoj ju je i sama prihvatile.

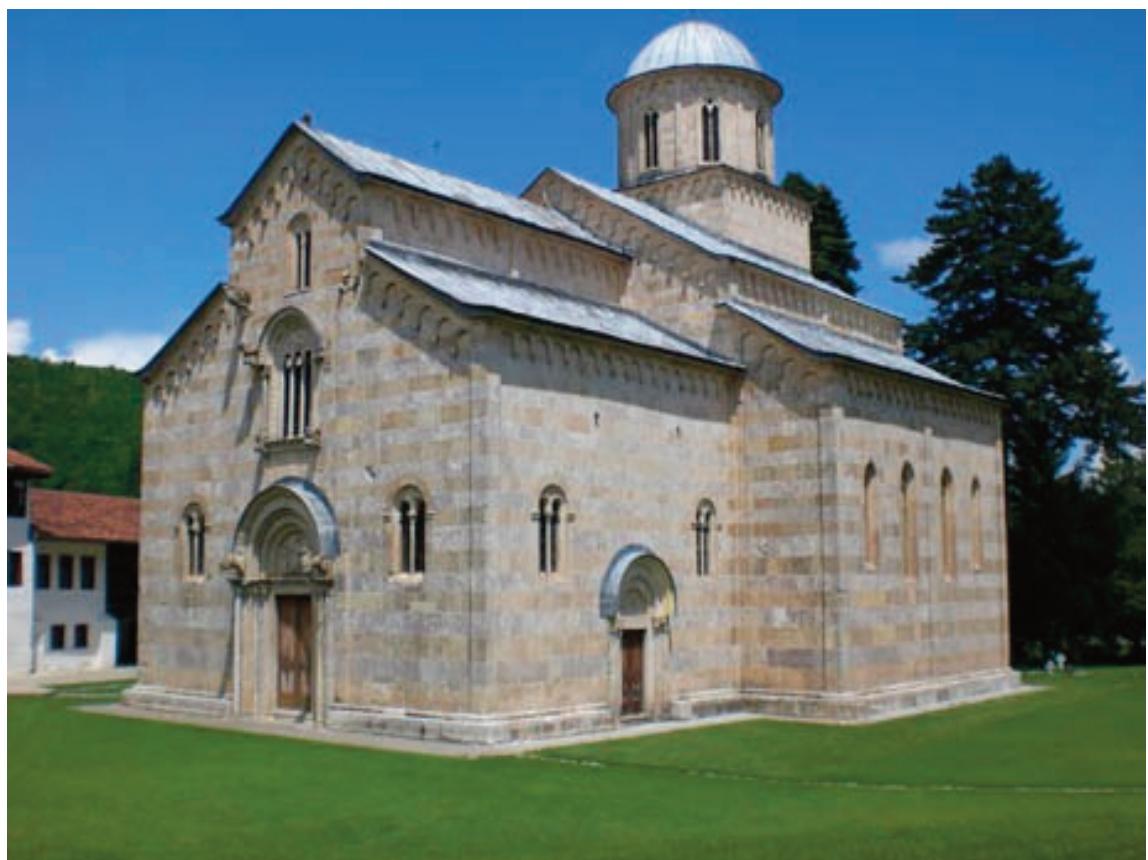
Član 26

1. Svaka strana može u svako doba otkazati ovu konvenciju obaveštenjem generalnog sekretara Saveta Evrope.
2. Takav otkaz stupa na snagu prvog dana u mesecu koji sledi po isteku roka od šest meseci od datuma prijema takvog obaveštenja od generalnog sekretara.

Član 27

Generalni sekretar Saveta Evrope obaveštava države članice Evropskog saveta, svaku državu koja je pristupila ovoj konvenciji, kao i Evropsku ekonomsku zajednicu, ako pristupi, o:

- a) svakom potpisu;
- b) deponovanju pravnog ratifikacionog instrumenta o prihvatanju, odobravanju, odnosno pristupanju;
- c) svakom datumu stupanja ove konvencije na snagu u skladu sa čl. 22, 23. i 24;
- d) svakom drugom aktu, obaveštenju, odnosno dopisu koji se odnose na ovu konvenciju.

*Decani Monastery, XIV - XIX century
Manastiri i Deçanit, shek. XIV – XIX
Manastir Visoki Dečani, XIV – XIX vek*

Obrazloženje uz Konvenciju o zaštiti evropskog arhitektonskog nasleđa iz Granade

I. Konvencija o zaštiti arhitektonskog nasleđa Evrope, koju je u Savetu Evrope pripremio Odbor državnih eksperata pod okriljem Upravnog odbora za urbanističku politiku i arhitektonsko nasleđe je otvorena za potpisivanje državama članicama Saveta Evrope 3. oktobra 1985., na drugoj Konferenciji evropskih ministara nadležnih za arhitektonsko nasleđe u Granadi (Španija).

II. Tekst obrazloženja koji je pripremio odbor eksperata i uputio Odboru ministara Saveta Evrope ne predstavlja instrument za autoritativno tumačenje teksta Konvencije iako može da olakša razumevanje odredbi Konvencije.

A. Uvod

Konvencija o zaštiti arhitektonskog nasleđa Evrope je i kulminacija i početna tačka. Ona je pravna potvrda, na međunarodnom nivou dvadesetogodišnje evropske saradnje na pitanjima arhitektonskog nasleđa i istovremeno predstavlja novi okvir za saradnju za država članica Saveta Evrope i po potrebi drugih država.

a. Nastanak Konvencije u kontekstu radnog programa Saveta Evrope

Godine 1963. Parlamentarna skupština Saveta Evrope je preuzeila inicijativu za unapređenje evropske međuvladine saradnje za očuvanje i razvoj kulturne baštine spomenika i lokaliteta. Ubrzo posle prve evropske ministarske konferencije nadležne za ovaj sektor koja je održana u Briselu od 25-27 novembra 1969, skupština je usvojila Preporuku 589 (1970) kojom je skrenula pažnju Odboru Ministara Saveta Evrope o potrebi osnivanja odbora za saradnju za pripremu evropske povelje u kojoj će izneti „opšte principe zaštite i rehabilitacije“ nasleđa, a zatim u skladu sa poveljom pripremiti evropsku konvenciju.

Veliki deo posla je urađen tokom 1970-tih pod okriljem organizacije što je rezultiralo usvajanjem Evropske povelje o arhitektonskom nasleđu od strane Odbora Ministara u septembru 1975.godine. Principi povelje, koji su ugrađeni u Deklaraciju koja je donešena na kongresu u Amsterdamu, krunskom događaju za godinu Evropske arhitektonske baštine (1975), predstavljaju važan orientir u evropskom razmišljanju o zaštiti izgrađenog nasleđa. Od tada, svuda je prihvaćena potreba „integriranja“ zaštite sa urbanizmom, kako bi se sačuvale istorijske celine i njihov ambijent, i ugradila baština u ekonomski i socijalni život.

Međuvladin program Saveta Evrope je proširio saradnju od 1975.godine. Odbor Ministara je, 1976., preporučio Rezolucijom (76) 28, da Vlade članice prilagode svoje nacionalne sisteme zakona i propisa sa zahtevima za „integriranu zaštitu“. Ideja o konvenciji koja nosi veću pravnu moć od deklaracije ili preporuke i povezuje države u pogledu međunarodnog javnog prava je ipak morala biti ponovljena 1982. CLRAE Rezolucijom 127 na 4.evropskom simpozijumu istorijskih gradova, koji su u Friburgu (Švajcarska), u oktobru 1981.organizovali Stalna konferencija lokalnih i regionalnih vlasti Evrope i Evropa Nostra. Ova rezolucija je takođe zahtevala od Odbora Ministara da organizuje, sa istim ciljem 2.Evropsku konferenciju ministara nadležnih za arhitektonsko nasleđe.

U tom kontekstu, Odbor Ministara je u septembru 1981. dao mandat odboru nadležnom za sektor nasleđa u Međuvladinom programu aktivnosti (Upravni odbor za urbanizam i arhitektonsko nasleđe – CDUP) da na osnovu preliminarne studije, iznese mišljenje o mogućnosti i prikladnosti izrade evropske konvencije o zaštiti arhitektonskog nasleđa.

Na plenarnoj sednici održanoj februara 1983. CDUP je pažljivo razmotrio preliminarnu studiju koja je izrađena 1982. na zahtev Sekretarijata, od strane Evropskog univerzitetskog centra u Nansiju i izjasnio se u korist principa konvencije. Na predlog CDUP-a, Odbor ministara je na svom 360.zasedanju 1983. odlučio da oformi odbor stručnjaka sa specifičnim mandatom za pripremu nacrta evropske konvencije o zaštiti arhitektonskog nasleđa u okviru Međuvladinog programa aktivnosti.

Države koje su učestvovali u izradi nacrta u okviru odbora eksperata su: Austrija, Belgija, Danska, Francuska, Savezna Republika Nemačka, Grčka, Irska, Italija, Portugalija, Španija, Svajcarska i Velika Britanija. Odbor se sastajao tri puta, decembra 1983., juna 1984. i novembra 1984. tokom predsedavanja gospodina Alfreda Vakera, bivšeg stalnog predstavnika Švajcarske u Savetu Evrope.

Polazna tačka za diskusiju je bio preliminarni nacrt koji je pripremio Sekretarijat u svetlu smernica koje proizilaze iz Preporuke 880 (1979) Parlamentarne skupštine Saveta Evrope o očuvanju evropskog arhitektonskog nasleđa i zaključaka studije Evropskog univerzitetskog centra u Nansiju (Dok. CDUP (83) 4). Nakon trećeg zasedanja, izabrani odbor eksperata je dostavio tekst nacrta konvencije CDUP-u, koji je razmotren na njihovom plenarnom zasedanju februara 1985. i zatim dostavljen Odboru Ministara.

U isto vreme kada je Konvencija sastavljena, Komitetu visokih zvaničnika je 1984. naloženo da pripremi drugu evropsku Konferenciju Ministara nadležnih za arhitektonsko nasleđe, na poziv španske Vlade u Granadi 1985, sa dvostrukim ciljem- razmatranje evropske saradnje od prve konferencije ovog tipa održane 1969., i definisanje novih pravaca saradnje. U cilju obeležavanja obnovljenog podsticaja koji je dat evropskom programu za očuvanje nasleđa i punog naglašavanju njegove političke dimenzije, smatrano je da je najpogodnije da Konvencija bude otvorena za potpisivanje na Ministarskoj konferenciji u Granadi.

Konvencija o zaštiti arhitektonskog nasleđa Evrope je otvorena za potpisivanje 3. oktobra 1985. na drugoj evropskoj Konferenciji Ministara zaduženih za arhitektonsko nasleđe, održane u Granadi.

b. Ciljevi i struktura Konvencije

Evropsko arhitektonsko nasleđe je beskrajno bogato i raznovrsno. Priroda ovog nasleđa, problemi nastali njegovom zaštitom i zvanični stav se mogu znatno razlikovati od jednog evropskog regiona do drugog. Konvencija ne može a da ne uzme u obzir ovu kompleksnost; isto tako, ona ne može da ne odražava evropske osnove jedinstva, koje pronalaze izraz ne samo u kulturnim tradicijama već i u sličnostima problema i izazova sa kojima se suočava u ovom trenutku.

Za zaštitu nasleđa postoje dva osnovna razloga:

- Zaštita nasleđa ima prevashodno kulturno-istorijski cilj

Svetska konferencija o politici kulture, održana u Meksiku Sitiju 1982., navodi da „se kulturna baština jednog naroda proširuje na dela umetnika, arhitekata, mužičara, pisaca, naučnika, kao i na anonimne umetnike, ostvarenja proizašla iz duha naroda i ukupne vrednosti koje daju neki

smisao životu. To podrazumeva materijalno i duhovno stvaralaštvo kroz koje se izražava kreativnost jednog naroda, jezika, rituala, vere, istorijskih mesta i spomenika, književnosti, umetničkih dela, arhiva i biblioteka".

Izgrađena baština čini onaj deo kulturne baštine koji se najbrže uočava. Svest, zaštita i razvoj različitih kultura Evrope, često pomešanih predstavljaju razlog zbog kog Evropljani žive i stvaraju zajedno. Bilo je značajno da Konvencija svaki put naglasi da je uloga arhitektonskog nasleđa, potrebna u kulturnom razvoju, kako na nacionalnom i regionalnom nivou, tako i na nivou Evrope.

– *Integrисана заštita nasleđa predstavlja važan faktor poboljšanja kvaliteta života*

Konvencija opravdava najvažniji cilj Saveta Evrope koji se odnosi na uključivanje nasleđa u politiku planiranja i prostornog uređenja. Ona insistira na neophodnosti saradnje na svim nivoima: urbanisti, planeri, konzervatori kao i na učešće javnosti i njihovo informisanje.

Osim toga, zaštita nasleđa može doprineti ekonomskom razvoju.

Najbolji izgledi za budućnost baštine leže u njenom korišćenju. Iako zaštita dobara košta, ona takođe predstavlja izvor prihoda i otvaranje novih radnih mesta. U Konvenciji su razjašnjeni pojmovi investiranja, javnog i privatnog finansiranja i profesionalne obuke.

U tom kontekstu, Konvencija je morala ispuniti dva cilja:

- ojačati i unaprediti politiku zaštite i vrednovanja nasleđa na teritoriji strana;
- afirmisati evropsku solidarnost u pogledu zaštite nasleđa i podržati praktičnu saradnju između država i regija.

Ta dva cilja se ogledaju u strukturi teksta Konvencije i obrazložena su u dva dela.

Prvi deo se odnosi na minimalni zaštitni mehanizam i politikua zaštite koju bi trebalo primenjivati u duhu prethodnih aktivnosti Saveta Evrope i drugih međunarodnih specijalizovanih institucija. Podeljen je na sledeće delove: „Definisanje arhitektonskog nasleđa”; „Identifikacija dobara koje bi trebalo zaštititi”; „Zakonske zaštitne procedure”; „Dodatne mere”; „Sankcije”; „Politika zaštite”; „Učešće i udruženja”; „Informisanje i obuka”.

U drugom delu je naglašena uža evropska saradnja na polju nasleđa. U njemu su sastavljeni principi „Koordinacije evropske politike zaštite“ koji obuhvata uzajamno dogovaranje strana o formulaciji politike, kako bi se u savremenom svetu primenjivala aktivnija razmena iskustava i ljudi.

Naglašen je razvojni karakter Konvencije, budući da je predviđen odbor za praćenje primene teksta koji takođe može da predloži amandmane na konvenciju i da formuliše preporuke zavisno od razvoja situacije i podataka.

Završne odredbe zaključuju tekst, u skladu sa odredbama koje su obično usvojene konvencijama, a koje su sačinjene pod okriljem Saveta Evrope.

S druge strane, naziv Konvencije sadrži izraz „arhitektonsko nasleđe Evrope“ kako bi se potvrdilo da je cilj zemalja, strana u ovoj Konvenciji, da zaštite istorijsku baštinu koja je zajednička svima, i nalazi se na tlu Evrope. U tom pogledu se tekst ne odnosi na izražavanje evropske kulture nastale

na drugim kontinentima.

B. Komentari na odredbe Konvencije

Preamble

Preamble Konvencije ima tri svrhe:

- Smešta Konvenciju u kontekst aktivnosti Saveta Evrope, tokom trideset godina u oblasti kulturnog nasleđa i posebno u sektor izgrađenog nasleđa.
- U skladu sa zakonskim propisima, podeseća na krajnji cilj Konvencije i izražava evropsku filozofiju o zaštiti. Cilj je da se istovremeno prenese Eropljanima sistem kulturnih vrednosti, da se poboljša životna sredina uz podržavanje ujednačenog ekonomskog i socijalnog razvoja zemalja - i zajednica.
- Potvrđuje neophodnost aktivne solidarnosti među stranama koje se obavezuju na efektivnu saradnju i sprovodenje politike zaštite i obnove nasleđa, naglašavajući njihov sporazum oko zajedničkih principa.

Član 1

Arhitektonsko nasleđe, čija se zaštita obezbeđuje ovom Konvencijom, mora biti definisano. Tekstom su obuhvaćene tri kategorije konstitutivnih elemenata nasleđa kao u definicijama koje je uspostavila Konvencija iz 1972., o zaštiti svetske kulturne i prirodne baštine i rezolucija (76) 28 Odbora Ministara Saveta Evrope o prilagođavanju zakonodavnih sistema zahtevima integrisane zaštite arhitektonskog nasleđa. Predložene definicije uzimaju u obzir aktuelni proces proširenja granica baštine.

U većini zemalja, interes za zaštitu objekata se povećava. Integrirana zaštita je rezultirala konceptom nasleđa, prethodno ograničenim na individualne spomenike (verski objekti, zamci, tvrđave, itd.), na istorijske urbane celine u gradovima i na standardnu arhitekturu. Konceptu su pridodati još i građevinski objekti, neke čelične konstrukcije, privatne kuće ili „nova umetnost“, industrijska baština u različitim oblicima, neki elementi savremene arhitekture.

Slični kvalitativni kriterijumi se primenjuju na tri sastavne komponente arhitektonskog nasleđa.

a. Kvalitativni kriterijum

Ma kakva bila zaštićena dobra, Konvencija se ne odnosi na starost objekta, već na seriju kriterijuma koji omogućavaju njihovo razlikovanje u odnosu na izgrađenu okolinu. Interes za identifikaciju dobara može biti istorijske, arheološke, umetničke, naučne, socijalne ili tehničke prirode.

Usklađenost sa jednim ili više kriterijuma, ili sa svim istovremeno podrazumeva da se neko dobro proglaši arhitektonskim nasleđem. Nadležne službe svake strane, dužne su da procene da li su kriterijumi zadovoljeni.

b. Kategorije dobara koje treba zaštititi

i. *Spomenici*: Ovaj termin obuhvata arhitektonska dela, umetnička dela i objekti koji su smešteni u urbanoj ili ruralnoj sredini. To mogu biti i namenska ostvarenja nastala u znak sećanja na neke ljudе ili događaje, ali generalno gledajući to je svako ostvarenje u kome društvo prepoznaje neku

vrednost u skladu sa gore navedenim kvalitativnim kriterijumima.

Obim primene Konvencije proširuje se na opremu i dekorativne elemente koji čine sastavni deo zaštićene građevine. Pod ovim se mogu smatrati umetnička ili tehnička ostvarenja koja se stapaaju sa arhitekturom i koja su napravljena upravo u skladu sa njom (npr drvenarija, skulpture, freske, vitraži, tehnička oprema...).

Konvencija se odnosi na objekte i lokalitete. Međutim, s obzirom na značaj pokretnih dobara koja imaju posebne istorijske veze sa zaštićenim objektima u kojima se nalaze, dodatna pažnja se mora posvetiti mogućnosti proširenja zaštite i na njih u okviru zaštite određene celine.

ii. *Kompleks objekata:* Ovaj izraz obuhvata grupe objekata u ruralnoj ili urbanoj sredini koje istovremeno moraju biti homogene, zadovoljiti kriterijume definisane u paragrafu a. i biti dovoljno koherentne kako bi se mogle teritorijalno razgraničiti. Kao primer ovog pojma mogle bi se uzeti arhitektonski kompleksi, istorijski urbani centri, industrijski kompleksi ili sela.

iii. *Lokaliteti:* Ovaj termin obuhvata delimično izgrađene prostore gde je čovek ostavio traga, koji se razlikuju od čisto prirodnih prostora, dovoljno homogene kako bi se mogli razgraničiti i čiji se značaj zasniva na kriterijumima navedenim u paragrafu a.

Kategorije dobara se mogu prirodno preklapati: na primer spomenici mogu biti uključeni u kompleks objekata i lokaliteta. Pejzažne zone i istorijski parkovi mogu potpasti u jednu od ovih kategorija.

Član 2

Ova odredba predstavlja princip naučnog pregleda sastavnih elemenata nasleđa i pripremu dokumentacije za identifikaciju i upoznavanje dobara, kao prvi korak posle čega sledi zakonska procedura. Sistemi evidentiranja su mnogobrojni kao što se može videti u jednoj studiji koju je napravio Savet Evrope (videti studiju gospodina Kneopfli o „evidentiranju umetničke, arhitektonske i kulturne baštine u evropskim zemljama, Strasburg, 1984).

Osim naučne evidencije, član pominje i korišćenje odgovarajuće i pojednostavljene dokumentacije koja omogućava pravljenje brzih pregleda. Njihov cilj je da se obezbede informacije za još nezaštićena dobra, ili neevidentirana dobra, ali koja bi mogla biti ugrožena usled izvođenja radova na uređenju prostora, ili planova o rušenju ili o ozbiljnim izmenama na dobrima. Sa postojanjem takve dokumentacije mogla bi otpočeti zaštitna precedra.

Član 3

Dok član 1 definiše arhitektonsko nasleđe, član 3 uspostavlja princip primene zakonskog režima zaštite određenih dobara. Ovaj režim može varirati u zavisnosti od političkih, zakonodavnih i administrativnih sistema pojedinih strana. Na ovom planu, nadležnosti se mogu sprovoditi na nacionalnom, regionalnom ili lokalnom nivou a zaštitni sistemi mogu se primenjivati bilo kroz odredbe o urbanizmu i prostornom uređenju, bilo kroz posebne odredbe o arhitektonskom nasleđu ili istovremeno kroz ove dve zakonodavne kategorije. Ovakvo zakonodavstvo može priuštiti zaštitu određenim strukturama ili utvrditi granice (a time i opseg) zaštićenih područja.

Član 4

Ovaj član opisuje pravni režim koji se primenjuje na zaštićeno nasleđe. Taj režim postavlja opšte principe zaštite dobara od oštećenja, uništenja ili rušenja. Bez obzira na nadležne vlasti i pravno okruženje u kome se primenjuje, on predviđa sistem prethodnog ovlašćenja za razne vrste radova

koji bi mogli negativno delovati na arhitektonsko nasleđe. Takav rad obuhvata:

- predloge za izmenu ili rušenje zaštićenih spomenika ili spomenika koji su tek ušli u proceduru zaštite, kao i na planove koji se odnose na njihovu bližu okolinu (paragraf 2.a i b) ili vidokrug ovih spomenika;
- predloge za rušenje, novu izgradnju ili značajne izmene koji bi mogli štetno da utiču na kompleks objekata ili lokaliteta (paragraf 2.b).

Glavni cilj ovih odredbi je da obezbedi kontrolu radova koji bi mogli uticati na zaštićena dobra i da spreči namerna oštećenja ili uništenja i svako rušenje koje bi bilo u suprotnosti sa zaštitnim merama. Na ovakav način, nadležna vlast zadržava odgovornost za procenu prihvatljivosti određenih planova i preuređenja.

Prema paragrafu c, nadležnim vlastima se daje mogućnost da pozovu vlasnika na izvršenje radova na održavanju ili da to same učine u slučaju njegovog neodazivanja. S obzirom na različitosti koje se mogu pokazati u zakonima pojedinih zemalja po ovom pitanju, paragrafom nije precizirano da li javne vlasti imaju pravo da sankcionišu vlasnika ukoliko su na sebe preuzele radove.

Paragraf d se odnosi na mogućnosti eksproprijacije zaštićenog dobra.

Zbog ustavnih problema i internog prava, pomenutih u odredbama paragrafa c i d, u nekim zemljama ovi parografi se pominju u članu 25 koji se odnosi na mogućnost rezervi pojedinih zemalja članica.

Član 5

Ovaj tekst je nastao iz člana 7 međunarodne Povelje o konzervaciji i restauraciji spomenika i lokaliteta, usvojene 1964.godine od strane međunarodnog Saveta za spomenike i lokalitete (ICOMOS): „Spomenik je neodvojiv od istorije čiji je on svedok i od sredine u kojoj se nalazi. Prema tome, delimično ili kompletno premeštanje nekog spomenika može se tolerisati samo u slučaju da je to neophodno za zaštitu spomenika ili ako se to opravdava iz razloga velikog nacionalnog ili međunarodnog interesa.“

U slučaju da je premeštanje nekog zaštićenog objekta obavezno zbog značajnih razloga, Konvencija određuje dovoljno tehničke garancije za demontažu i ponovnu montažu.

Član 6

Ovaj član se odnosi na različite mere finansijske podrške od strane javnih vlasti u cilju obezbeđenja i potpomaganja održavanja i restauracije zaštićenih dobara.

Paragraf 1 obuhvata parcijalno ili ukupno finansiranje putem državnog budžeta ili decentralizovanih kolektiva zaduženih za dobra koja pripadaju javnim ili privatnim licima. Za privatna dobra, javne vlasti dodeljuju različite vrste subvencija.

Paragrafi 2 i 3 se odnose na indirektne mere za podržavanje zaštite, bilo da se radi o radovima na održavanju, restauraciji, vrednovanju ili vođenju dobara. Moguće su i fiskalne olakšice koje se dodjeljuju privatnim vlasnicima na zemljišni porez ili dažbine o sukcesiji. Ovo takođe može važiti i za finansijski režim preduzeća ili udruženja.

Tekst obuhvata rešenja koja su usvojila razne zemlje članice, s obzirom na mogućnosti i opštu

ekonomsku situaciju. Član poziva na razvoj sistema koji podržava ulogu privatnih lica ili udruženja. S obzirom na povećanje nasleđa, troškove konzervacije bi morala podeliti zajednica u celini a ne da o njima brinu samo javne vlasti.

Član 7

Ova odredba tiče se raznih vrsta akcija koje se odnose na javne prostore: komunalna oprema, znakovi, uređenje trgova i javnih parkova, itd.

Član 8

Ovaj član ukazuje na probleme koji proizilaze iz zagađenja i obavezuje strane, ne samo da po-državaju naučna istraživanja u toj oblasti kako bi se razvila sredstva za borbu protiv štetnih efekata zagađenja, već da se uzme u obzir i obaveza o zaštiti nasleđa u okviru opšte politike borbe protiv zagađenja.

Član 9

Povrede zakona o zaštiti nasleđa imaju različite posledice, zavisno od države. Nadležnost po ovom pitanju može imati država ili decentralizovani kolektivi. Mere koje se preduzimaju mogu da proističu iz krivičnog zakona ili upravnog zakona. Član je sastavljen na način na koji se ne dozvoljava sukob između Konvencije i zakona pojedinih strana.

Član 10

Pet paragrafa ovog člana obrazlažu principe integrisane zaštite nasleđa, uspostavljene tokom ranijih aktivnosti Saveta Evrope.

Paragraf 1 naglašava neophodnost uključivanja zaštititnog procesa na dobara koja su pod zaštitom u ciljeve prostornog planiranja i urbanizma, u fazi elaboracije prostornih planova ili izdavanja dozvola za rad.

Paragraf 2 podvlači značaj primene programa o restauraciji i održavanju, naročito u kontekstu rasprostranjene politike integrisane zaštite.

Paragraf 3 stavlja akcenat na interes uspostavljanja i podržavanja evidentnih veza koje postoje između zaštite arhitektonske baštine, kulturne politike i politike, poboljšanja načina življjenja i planiranja životne sredine.

Paragraf 4 upućuje, u okviru procesa planiranja, na interes da se zaštite neke nezaštićene strukture koje zasigurno predstavljaju dodatnu vrednost.

Paragraf 5 ističe pozitivne efekte politike zaštite, s tačke gledišta kako korišćenja tako i opstanka tradicionalnih tehnika i materijala. Postojanje ovih veština i raspoloživosti materijala su štaviše preduslovi za održavanje baštine.

Član 11

Ovaj član utvrđuje principe korišćenja nasleđa kao faktora njegovog održavanja. Smisao ovog teksta mogao bi se uporediti sa članom 5 Venecijanske povelje (ICOMOS, 1964):

"Zaštita spomenika se olakšava njihovim korišćenjem u društveno korisne svrhe. Takva vrsta upotrebe je poželjna ali ne sme izmeniti položaj ili dekoraciju objekta. Samo u okviru ovih ograničenja mogu se planirati i odobriti izmene nastale usled promene upotrebe."

Uvođenje nekih izmena u objekte je izvodljivo a da se pri tome sačuva njihova provobitna funkcija i izvrši usklađivanje sa novim funkcijama. Kriterijumi koji se primenjuju po ovom pitanju, svakako variraju u zavisnosti od vrste objekta, okruženja i funkcije koja mu je dodeljena. Osnovni princip ovog člana je vernošć arhitektonskom i istorijskom karakteru objekta. Pod ovim se podrazumeva izbor onih rešenja koja nisu neopoziva za objekat, u slučaju prilagođavanja zaštićenog objekta potpuno novim funkcijama.

Član 12

Ovaj član pokriva uređenje pristupa i prijem posetilaca kao i zaštitu okoline zaštićenih dobara. Cilj je da se uskladi otvaranje objekata za javnost i zaštita arhitektonskog i istorijskog karaktera mesta koji opravdava njegovu zaštitu.

Član 13

Principi integrisane zaštite nasleđa podrazumevaju efektivnu saradnju među raznim administrativnim službama čiji je zadatak da sprovedu željenu politiku. Ovaj član podseća na potrebe takve saradnje među raznim službama i službenicima, često različitim kako na centralnom tako i na lokalnom nivou.

Član 14

Član naglašava potrebu učešća javnih vlasti, privatnih organizacija i javnosti uopšte u proces donošenja odluka koje se odnose na zaštitu arhitektonskog nasleđa.

Paragraf 1 navodi uspostavljanje sistema koji će omogućiti saradnju između različitih strana: država, lokalne vlasti, udruženja i javnost. Paragraf 2 se odnosi na podršku udruženja bez profita i raznih oblika pokroviteljstva. Izgleda da delovanje javnih vlasti sve više i više zamjenjuju privatni konkurenti ili privatni kolektivi. U nove oblike pokroviteljstva spadaju neka industrijska ili komercijalna preduzeća koja mogu obezbediti svoje vlastite istorijske baštine ali i dati pomoći za određeni broj zaštitnih aktivnosti.

Član 15

Svest i znanje su preduslovi za učešće. Da bi populacija u celini poštovala nasleđe potrebno je još od ranog doba prenositi znanje o raznim konceptima arhitekture, njene istorije i okruženja.

Paragraf 1 ističe svrhu podizanja svesti, odnosno da je potrebno kod svih ugraditi u svest duboke kulturne korene Evrope, pojedinih država i regija. Na taj način se može bolje razumeti prošlost i sadašnjost.

Paragraf 2 ne odnosi se samo na potrebu buđenja svesti u školama već i na sadržaj politika koje utiču na razvoj svesti o nasleđu. Da se zaštita ne bi ograničila samo na održavanje dekora čiji je smisao izgubljen, važno je rasvetliti veze koje postoje između arhitekture, umetnosti, narodne tradicije i načina življenja. S tačke gledišta evropske izgradnje, naročito je interesantno uzeti u obzir regionalne kulturne celine koji se prostiru preko državnih granica i u kojima se ogledaju veliki zajednički kulturni prostori.

Član 16

Ovaj član se odnosi na neophodan razvoj sistema obuke za različite profesije i zanimanja iz oblasti zaštite.

Član 17

Ovaj član je prvi koji je posvećen evropskoj koordinaciji u oblasti politike zaštite . U njemu je dat

čitav niz sektora unutar kojih bi redovna razmena informacija doprinela unapređenju znanja. Takva razmena morala bi dovesti do uspostavljanja politike o nasleđu, koja bi bila usaglašena među stranama.

Paragraf 1 se odnosi na metode procene, na pravne i materijalne mere zaštite dobara koji su pod zaštitom. Evropska razmena informacija i jednako mišljenje o samom konceptu nasleđa i kriterijuma za odgovarajuću pravnu zaštitu, pokazali su se veoma važnim.

Paragraf 2 je vezan za načine i sredstva uključivanja spomenika i lokaliteta u ekonomski, socijalni i kulturni život.

Paragraf 3 se odnosi na problem korišćenja novih tehnologija za identifikaciju, održavanje, restauraciju i promociju nasleđa.

Paragraf 4 je vezan za savremenu arhitekturu koja će predstavljati nasleđe budućnosti. Problemi proizašli iz uključenja savremene arhitekture u postojeće grupe građevina i lokaliteta kao i u blizini pojedinačnih zaštićenih spomenika ,zahtevaju širu razmenu informacija među stranama.

Član 18

Sistem tehničke pomoći pod pokroviteljstvom Saveta Evrope već funkcioniše: on uključuje ekspertne delegacije pri gradovima za koje su zahteve predale državne vlasti zainteresovanih zemalja. „Pravilnik tehničke pomoći za integriranu zaštitu spomenika i lokaliteta“ usvojio je Odbor Ministara Saveta Evrope 28.maja 1979.

Član 19

Ovaj član se odnosi na razmenu ljudi iz raznih profesija i zanimanja, koji su uključeni u zaštitu nasleđa. Posebno se odnosi na one koji su zaduženi za obuku u raznim profesionalnim sektorima.

Mogućnosti koje se nude u okviru kontinuirane obuke, olakšavaju dužu ili povremenu mobilnost te vrste. Bilo bi poželjno međusobno usklađivanje nacionalnih i regionalnih propisa koji se odnose na obuku. Osim kurseva za obuku, profesionalni propisi morali bi omogućiti prijem specijalista iz drugih zemalja koji bi želeli da se bave svojim poslom u stranim državama, ako to već nije slučaj.

Član 20

U cilju što efikasnije primene Konvencije, bilo bi poželjno oformiti komitet koji bi pratilo njeno sproveđenje.

a. Funkcije komiteta

– Komitet će u periodičnim vremenskim razmacima, koje sam odredi, dostavljati Odboru Ministara Saveta Evrope, izveštaj o sledećem:

– stanje u pogledu politike nasleđa koja se vodi u državama stranama u vezi Konvencije;

– njena primena od strane strana;

– aktivnosti samog komiteta.

– Komitet bi takođe trebao da predloži Odboru Ministara sve mere za podsticanje primene Konvencije, bilo da se radi o preporukama, koje bi trebalo poslati zemljama članicama, predlozima

svake druge vrste koje se tiču međunarodne multilateralne saradnje, informisanja i motivisanosti kod država, lokalnih vlasti i evropske javnosti.

- Od komiteta će se takođe tražiti da dostavi preporuke Odboru Ministara u vezi sa eventualnim pozivanjem zemalja koje nisu članice Saveta Evrope, da pristupe Konvenciji.

b. Statut komiteta

Prema odredbama člana 17, Statuta Saveta Evrope, Odbor Ministara može da oformi komitete ili komisije konsultativnog ili tehničkog karaktera i to za ostvarivanje ciljeva koje oceni poželjnim.

Statut jednog takvog komiteta uređuje Odbor Ministara. To može biti ad hoc komitet, sastavljen od eksperata koji direktno odgovaraju Odboru Ministara ili zasebni komitet u „sektoru arhitektonskog nasleđa“, ili se može naći bilo koje drugo rešenje koje bi bilo odgovarajuće.

Tokom sastanka, odabrani komitet eksperata je ocenio da bi statut komiteta zaduženog da prati sprovođenje Konvencije, morao početi delovati u trenutku stupanja Konvencije na snagu.

Član 21

Tekst ovog člana se zasniva na tipskim odredbama, već usvojenim u drugim međunarodnim konvencijama kako bi se izbegle poteškoće vezane za konvencije koje deluju u sličnim oblastima.

Ova Konvencija se razlikuje od „Konvencije o zaštiti svetske kulturne i prirodne baštine“, koju je usvojila Generalna Konferencija UNESCO-a, 16.novembra 1972., na formalnom i materijalnom planu. Ove dve Konvencije imaju različite svrhe kao i organizacija pod čijim su pokroviteljstvom nastale. Jedna je regionalnog a druga svetskog karaktera. Konvencija Saveta Evrope dopunjuje Konvenciju UNESCO-a prikazujući se istovremeno kao njen sastavni deo, jer predstavlja niz utvrđenih odredbi koje su prilagođene evropskim zahtevima. Na materijalnom planu, Konvencija Saveta Evrope ne uključuje prirodno nasleđe za razliku od UNESCO-vog teksta. Isto tako u njoj nema odredbi koji se odnose na evidentiranje dobara od izuzetnog i međunarodnog značaja, već nastoji da izrazi minimalni režim opšte zaštite dobara i da definiše niz principa koji određuje evropsku politiku zaštite. Osim toga, Konvencija Saveta Evrope se poziva na tehničku pomoć i razmenu veština ali ne uspostavlja uzajamne fondove za pomoć. Tako svaki tekst ovih konvencija ima svoje specifičnosti.

Takođe, treba napraviti razliku između Konvencije za zaštitu arhitektonske baštine Evrope i Evropske Konvencije za zaštitu arheološke baštine, sastavljene u okviru Saveta Evrope, 1969.godine. Prema članu 1 te kasnije donešene Konvencije, „...arheološkim dobrima se smatraju ostaci i predmeti ili sve druge vrste tragova o ljudskom postojanju koji svedoče o epohama i civilizacijama čiji je glavni ili jedan od glavnih naučnih izvora informacija obezbeđen putem iskopina ili otkrića“.

Neki elementi arheološke baštine, u smislu 1969 Konvencije, mogu biti pokretnog ili nepokretnog karaktera. U nekim slučajevima, granica između arhitektonske i arheološke baštine nije dovoljno precizirana.

S toga je potrebno članom 21 sprečiti eventualne poteškoće, precizirajući da odredbe ove Konvencije nisu štetne za primenu odredaba, povoljnijih za zaštitu dobara drugih, navedenih konvencija.

Članovi 22 do 27

Završne odredbe, sadržane u članovima 22 do 27 su zasnovane na modelu završnih klauzula za konvencije i sporazume Saveta Evrope.

Član 25 se odnosi na mogućnost rezerve u trenutku potpisivanja ili predavanja dokumenata na ratifikaciju, prihvatanje, usvajanje ili pristup, u pogledu na:

- mogućnost javnih vlasti da pozovu na izvršenje radova vlasnika zaštićenog dobra ili da to oni sami izvrše ukoliko se vlasnik neodazove. (član 4.c);
- mogućnost eksproprijacije zaštićenog dobra (član 4.d).

Stranama nisu dopuštene druge mogućnosti rezerve.

*Group of buildings of stone and adobe structure, Hoçë e madhe
Grup ndertesash nga guri dhe qerpiqet, Hoçë e madhe
Grupa građevina od kamena i čerpića, Velika Hoča*

Photographs made by PCDK Project Team.
Fotografitë janë bërë nga Ekipi i Projektit PDKK.
Fotografije je pripremio tim PKRK projekta.

Within the context of the European Union and the Council of Europe joint project, 'Support to the Promotion of Cultural Diversity' and the **Capacity Development Component**, the first publication of the edition 'Conventions on Cultural Heritage' is dedicated to the Convention for the Protection of the Architectural Heritage of Europe (Granada, 1985). The aim of publishing the translated original texts of the Convention and the Explanatory Report into Albanian and Serbian language is to contribute to the development of policies for conservation and enhancement of the architectural heritage in Kosovo.

Në kuadër të projektit të përbashkët të Bashkimit Evropian dhe Këshillit të Evropës "Përkrahje për Promovimin e Diversitetit Kulturor" dhe **komponentës së zhvillimit të kapaciteteve**, publikimi i parë i botimit të "Konventave për trashëgiminë kulturore" i është dedikuar Konventës për Mbrojtjen e Trashëgimisë Arkitekturore të Evropës (Granada, 1985). Qëllimi i publikimit dhe përkthimit të tekstit origjinal të Konventës dhe Raportit sqarues në gjuhën shqipe dhe gjuhën serbe është që të kontribuojë në zhvillimin e politikave për mbrojtjen dhe avancimin e trashëgimisë arkitekturore në Kosovë.

U kontekstu zajedničkog projekta Evropske unije i Saveta Evrope "Podrška promociji kulturne raznolikosti" i **komponente razvoja kapaciteta**, prvo izdanje "Konvencija o kulturnom nasleđu" je posvećeno Konvenciji za zaštitu arhitektonskog blaga Evrope (Granada 1985). Cilj objavljivanja prevoda orginalnog teksta Konvencije i Obrazloženja Konvencije na albanskom i srpskom jeziku jeste da dopriene razvoju politike za zaštitu i unapređenje arhitektonskog nasleđa na Kosovu.